

Stockholms Universitet
Pedagogiska Institutionen
C-uppsats (10 poäng)
Handledaren: Birgitta Qvarsell
Vt- 2003

Framtiden i barnens tankar

Roberta M. Johansson

Johansson, Roberta M. (2003)

Framtiden i barnens tankar (The future in the thoughts of children).

Essay for C-level (10 points), Stockholm university. Department of Education.

Abstract

This essay is an attempt to investigate how children see and think about the future. The main question approached is: *What thoughts and feelings does the concept of the future produce in children?* The purpose is to reach a deeper understanding of children's culture. Since children are normally part of an extended culture made up of family, school and the society they live within and since the future is a concept common to the adult culture and the educational world, I have even attempted to investigate the meeting between children's culture and the adult world.

The course of action is ethnographical. During a period of 10 weeks I have followed the Swedish organisation "Globeträdet" (Globetree) and one of its projects. *The Future Vessel - Roots and Space 2002*. Globeträdet is a NGO (Non Governmental Organisation) with UN status. The project is aimed for children of different backgrounds and experiences, on an international basis. The method used is abductive. The data contain field observations, interviews and illustrative material. The study is developed within a theoretical frame in which I focus predominantly on the thoughts of Mary Ellen Goodman, Janusz Korczak and Donald W Winnicott

Key words:

Children's culture. Child's perspective. Children's rights. Education, Adult perspective, Adults'roles, meeting between cultures, future, emotional involvement, thinking patterns, communication.

Innehållsförteckning

1. Inledning, bakgrund och disposition.....	3
1.1 Syfte, frågeställning och perspektiv.....	4
2. Teori.....	5
2.1 Syn på barndom och barnkultur	5
2.2 Pedagogik och Konventionen om barnets rättigheter	6
2.3 Tankegångar kring begreppet Framtid	8
2.4 Språk, symbolik och fantasi	10
2.5 Ett gränsöverskridande perspektiv – teorisammanfattning	11
3. Metod och material	12
3.1 Ett nutidshistoriskt perspektiv	12
3.2 Insamling av materialet, tolkningsarbete och prövning av tolkningar.	13
3.3 Deltagande observationer, anteckningsboken och reflexivitet som metod. ...	14
3.4 Intervjuer och övriga samtal	15
3.5 Stillbilder och barnteckningar	16
4. Globträdet och Framtidsskeppet	17
4.1 1960-talet Sagor och bilder	17
4.2 1970-talet Solidaritet	18
4.3 1980-talet Framtidsbegreppet och miljöfrågor	21
4.4 1990-talet Framtidsskeppet, nya tankar och metoder	23
4.5 Sammanfattning	28

5. Framtidsskeppet 2002 – Roots and Space – observationer och samtal	32
5.1 Loggboksanteckningar från den första dagen	33
5.2 Dagbyggarna – barn och ungdomar i grundskoleålder	35
5.3 Barnens respons och tankar om framtiden	37
5.4 Nattbyggarna – ungdomar i tonårsålder	41
5.5 Vuxenkultur möter barnkultur	47
6. Sammanfattning och diskussion	51
Referenser	53
Andra källor	54

1. Inledning, bakgrund och disposition

Föreliggande uppsats är resultatet av en analys som grundar sig på de två områdena barnkultur och pedagogik. Studien handlar om hur barn upplever och uppfattar framtiden. Vilka känslor och tankar väcker begreppet framtiden hos barn? Kan man då tala om barn ”i allmänhet” dvs tillhörande en universell barnkultur?

Inom ramen för FN:s Konvention om Barnets Rättigheter och FN:s andra dokument Agenda 21, informeras barn om sina rättigheter och sitt ansvar för miljön. Båda dokumenten är formulerade av vuxna och genomsyrar Förenta Nationernas avsikt att ge de växande generationerna en framtidstro och framtidsutsikter. Jag har intresserat mig för mötet mellan barnkulturen och vuxenkulturen. Barn ses vanligtvis som delaktiga i ett större sammanhang, bestående av familjen, skolan, samhället m.fl. Konflikten mellan vuxenperspektivet och barnperspektivet är påtagligt men ändå, kanske, i sig meningsfull och meningsskapande? När jag i föreliggande studie redogör för processerna som uppstår i mötet mellan barn och vuxna, har jag för avsikt att studera hur ett sådant möte påverkar barnkulturen som helhet och barnens uppfattning om framtiden i synnerhet. Är framtiden ett vuxenbegrepp? Eller uppfattas det på samma sätt av vuxna respektive barn?

Under en 10 veckorsperiod har jag undersökt organisationen ”Globträdet” och en av dess verksamheter, Framtidsskeppet Roots and Space 2002 (i fortsättningen refererat till som Framtidsskeppet), som gick av stapeln i Globen, 1-6 juni 2002. Globträdet är en NGO (Non Governmental Organization) med FN-status. Inom Globträdet arbetar man specifikt för att främja barnens rätt till uttryck och till att påverka sin egen framtid på alla plan, dvs personligt, lokalt och globalt. Globträdet har en gränsöverskridande syn på barnkultur, pedagogik och livet som sådant. Med gränsöverskridande menas att arbetsteamet inte låter sig styras av förutbestämda strukturer och pedagogiska åtgärder. I stället väljer man att ständigt utmana och utvärdera det som är normgivande, särskilt inom den västerländska traditionen. Man förespråkar öppenhet och villighet till kontinuerlig förändring och utveckling inom alla livets områden. Jag insåg, i ett tidigt stadium av undersökningen, att för att få förståelse för Globträdetts filosofi och kunna använda mig av dess verksamhet samt få svar på mina forskningsfrågor, behövde jag nalkas organisationen med en antropologisk ansats. Som forskare tillät jag mig själv att vara *reflexiv* (Ehn och Klein, 1994). Jag deltog i verksamheten på olika plan och betraktade all erfarenhet och alla iakttagelser som värdefullt forskningsmaterial, inklusive de subjektiva processerna. Jag kommer därför i föreliggande studie, att presentera verksamheten Globträdet och Framtidsskeppet som del av empirin.

I metodavsnittet redogör jag för och motiverar mitt val av tillvägagångssätt och perspektiv. Resultatet är indelat i tre huvuddelar. En teoretisk del, där jag syftar till att förankra de olika resonemangen i teoretiska antaganden inom områden barnkultur och pedagogik. En tudelad del, där jag undersöker Globträdets verksamhet och följer förberedelseprocessen inför Framtidsskeppet samt redovisar resultatet av analysen av mitt fältarbete under Framtidsskeppet. Slutligen ger jag en sammanfattning och diskussion som förhåller sig öppen för ytterligare tolkningar och utveckling av min analys.

Uppsatsen innehåller en del bildmaterial, både barnteckningar och stillbilder.

1.1 Syfte, frågeställning och perspektiv

Huvudsyftet med uppsatsen är att *undersöka vad begreppet framtiden innebär för barn i allmänhet. Engagerar barn sig i framtiden och i så fall, hur framträder framtiden i deras tankar?* Jag har även intresserat mig för mötet mellan vuxenkultur och barnkultur och valt att undersöka en verksamhet organiserad av vuxna för barn och ungdomar, Globträdet och Framtidsskeppet. Som del av empirin har jag därför inkluderat en analys av själva organisationen.

Studien utfördes som en etnografisk undersökning inom barnkultur och pedagogik. På grund av studiens karaktär, mitt val av empiri samt min egen erfarenhetsfär och intresseområde, söker jag mig till en gränsöverskridande syn på pedagogiken. I mitt arbete som förskollärare har jag erfarit att barns reaktioner till stimuli och pedagogiska insatser oftast är spontana, omedelbara samt av holistisk karaktär, dvs. att de upplever och fångar in situationen på olika plan, samtidigt. Barn bearbetar pedagogiska upplevelser på intellektuella, känslomässiga och estetiska nivåer, utan diskriminering av inre respektive yttre processer. Winnicott (1995) hävdar att det tillfredsställda barnet lever i ett kontinuerligt samspel mellan den yttre och den inre verkligheten. Detta perspektiv är, enligt mitt sätt att se, det som Brudal (1986) efterlyser när han förespråkar en ny syn på pedagogik, som skiljer sig från det traditionella sättet att undervisa, där intellektet och förmågan till inläring är i fokus redan i förskoleåldern. Mötet med pedagogik väcker inre och yttre processer hos barnet vare sig man vill det eller inte. Ändå kvarstår det i den vuxne/pedagogens makt, anser Brudal (ibid), att främja eller hindra en holistisk respons och utveckling hos barn.

Med pedagogiska sammanhang avser jag de förutsättningar och den miljö som främjar barnets utveckling och socialisation (Qvarsell, 2001). Pedagogik innebär traditionellt, men inte nödvändigtvis, en situation där vuxna instruerar barn. Därmed är pedagogiska

sammanhang en erfarenhet som de flesta barn i världen utsätts för, under den formella skolgången, i hemmet och andra institutioner.

Frågan kvarstår om **barn naturligt engagerar sig i tankar om framtiden, och i så fall, hur framträder framtiden i deras tankar?** Inför frågeställningen ansåg jag det nödvändigt att fördjupa mig i barnkultur på ett teoretiskt samt empiriskt plan, därför valde jag ett antropologiskt tillvägagångssätt där jag, i första hand, syftade till att vara en passiv observatör och mottagare av såväl organisationen Globträdet som barnens deltagande i Framtidsskeppet. Goodmans (1974) teoribildning kring barnkultur, Korczak (1992, 1998); Qvarsell (2001) m.fl. inom den pedagogiska vetenskapen, samt Konventionen om Barnets Rättigheter bidrog till att ge mig en värdegrund att jämföra mina antaganden med. I tolkningsprocessen använder jag mig även av Winnicotts (1995) tankegångar kring meningsskapande i ett *mellanområde* av fantasi och symboler. Läsningen av Ehn och Klein (1994) klargjorde för mig det som inte sällan kändes som en omöjlig uppgift, det vill säga att skriva en vetenskaplig rapport om den gränsöverskridande och mångfaldiga verksamhet som Globträdet är, samt att hitta ordning i den mängd material och subjektiva processer som arbetet med den här studien frambringat.

2. Teori

2.1 Syn på barndom och barnkultur

Under 1970-talet skriver Mary Ellen Goodman (1974) i respons till de utvecklingspsykologiska teoribildningarna kring barndomen. Hon hävdar att kunskapen om barn är nästan uteslutande sammanställd utifrån ett renodlat vuxenperspektiv. Vetenskapsmän och pedagoger grundar sina slutsatser om barnens villkor på de egna erfarenheterna och tolkningarna. Goodman är antropolog och väljer att beskriva barndomen som en egen kultur. Hon finner grundläggande drag hos barn från hela världen och efterlyser en komparativ antropologi för att komma ifrån den vuxna västerländska synen på barn, vilken i alltför hög grad präglar hur man ser på barns villkor. Enligt mitt sätt att se är det Goodmans (ibid) avsikt att på ett teoretiskt plan skilja mellan barns egen kultur och den normgivande samt vuxenetablerade synen på barn, så att barnkulturen ska kunna hävda sin existens på egna villkor.

Barnkultur för i vardagen en kamp för att blir erkänd som sådan. Barns valmöjligheter styrs av det vuxna samhällets politiska och ekonomiska tillstånd. Utifrån ett socialisationsteoretiskt betraktelsesätt är det svårare att skilja mellan barnkultur och den etablerande vuxenkulturen. Vuxna fungerar som normgivande agenter. De formar och styr barndomen. Barn lever och växer upp i en redan etablerad kulturell miljö, de utvecklar en kulturell repertoar eftersom de influeras av samhällsklassen och föräldrarnas sociala miljö. Varje samhälle inpräntar sin livsfilosofi i barnen och använder sig ofta av förpliktelser och skyldigheter för att uppnå sina mål. Enligt min erfarenhet slår kulturen ofta fast hur barn "bör" vara istället för hur barn är. Samhällen och samhällsklasser genom historien ser barndomen på olika sätt. I vissa samhällen arbetar och uppträder barn som vuxna män och kvinnor, medan de i andra samhällen leker. Med samhälle avses inte enbart ett land eller världsdelen. Det utvecklas olika drag hos barn inom ett och samma geografiska område beroende på socialisation.

2.2 Pedagogik och Konventionen om Barnets Rättigheter

I samhället är barn i fokus i varierande grad, beroende på trend och diskurs. Det är de vuxna som styr barndomens innehåll och längd, och som bestämmer vilka förväntningar som ska läggas på uppfostran. Barndomen betraktas som en period av skolning. Historiskt har barn gjort sitt inträde i de vuxnas värld i 7-8 årsåldern (Goodman, 1974). Det är då de bedöms vara socialt och fysiskt mogna att utföra vissa arbeten. Goodman (ibid) anser att även barnkapaciteten mäts utifrån ett vuxenperspektiv. Barn behandlas i termer av den förmåga och de roller de tillskrivs som grupp och som individer. När den intellektuella och/eller sociala kapaciteten inte matchar de ideala föreställningarna, talar man om pedagogiska åtgärder och kompensation. Alla de forskare, som jag berört under litteraturanalysen inför den här studien, ställer sig kritiska till en universell indelning i olika åldrar och utvecklingsstadier. James & Prout (1997) anser att en fast teori, såsom presenterats av västerländska forskare, exempelvis Piaget, bidrar till att se barnet som en halvfärdig produkt, *not fully human* (s.10). Qvarsell (2001) hävdar att barn med olika livserfarenheter har rätt till en egen medveten ideologi, vilken grundar sig på de individuella och sociala villkoren snarare än på kronologiska utvecklingsstadier. Vidare ser Qvarsell (ibid) exempelvis barn i marginalen som bidragande grupp, med rätten att medverka i barnkulturen och den övriga kulturen. Pedagogik och pedagogiska insatser bör ta hänsyn till barnens varierande villkor.

I skolvärlden kan vuxna lätt utnyttja barnens anpassningsförmåga för att bedriva pedagogik. Man introducerar förändringar utifrån de vuxnas behov, må det vara deras strävan efter ett tillfredställande yrke eller för att vara trogna de kulturella förväntningarna eller de senaste pedagogiska trenderna, i stället för att påbörja en diskussion och tillvarata hur barn upplever och påverkas av dessa förändringar. Löfberg (1999) föreslår att kännetecknen för kultur inte enbart är dess värderingar och normer, utan även kulturens förhållande till förändringar. Han anser att kulturen inte är ett statiskt fenomen utan den utvecklas och förändras genom att bidra till att lösa specifika uppgifter. Förändringar i kulturen påverkar individen oberoende av ålder. I en studie kring förändringar inom en etablerad organisation, redogör Boalt-Boëthius (1999) för den stress och de psykologiska processer som förändringar orsakar hos individen, som är hemmastadd i organisationens kultur. Hon hävdar att en pågående dialog och utvärdering mellan alla parter samt noggrann planering främjar kreativiteten och minskar stressen i förändringsprocessen.

Barnens känslighet för omgivningen grundas på det universella behovet av mänskligt gensvar. Det ligger i människans natur att vara intellektuellt aktiv. Att utvecklas kognitivt anses vara en räddning från att hamna i marginalen och för att försäkra sig om en ”bra” framtid enligt de vuxenaccepterade normerna. Qvarsell (2001) föreslår att man bör fokusera på barnens olika perspektiv snarare än de intellektuella kompetenserna de kan nyttja. Hon förordar problematiseringen av begreppet ”för barnens bästa”. Vad är barnens bästa? Studier av gatubarn och barn med olika livserfarenheter visar att barnens levnadsvillkor kan tolkas och göras begripliga, inte enbart utifrån en allmän barnkultur, det vill säga det som avses gälla för alla barn utifrån en västerländsk influerad syn på barndomen, utan utifrån alternativa synsätt som gäller olika grupperingar av barn. Begreppet barnkultur borde enligt mitt sätt att se inkludera ett bredare spektrum och innebörd av *att vara barn*. James & Prout (1997) anser att även om barnkulturen har en universell innebörd, finns det olika typer av barndom, som är betydelsefulla i sina sammanhang och för den globala barnkulturen.

Konventionen om Barnets Rättigheter kan ses som ramen inom vilken barnens rätt får uttryck och utrymme. I inledningen till samma konvention förklaras att ett av dokumentets främsta mål är att försäkra att barn förbereds till ett liv av värdighet, alltså ett framtids- samt pedagogiskt perspektiv, i traditionell mening. Det är med ”barnens bästa” i fokus som vuxna formulerat och skrivit under konventionen.

Detta FN-dokument förstärker barnens tillhörighet till en egen kultur. Barn som individer och grupp deltar, enligt dokumentet, i ett bredare, samhällspåverkande och beslutsfattande sammanhang, de tillskrivs kompetensen att påverka både sitt ”här och nu” och framtiden. Alla barn ska omfattas av konventionen. Qvarsells (2001) studie ifrågasätter

konventionens tillräcklighet i den här bemärkelsen. Hon presenterar några exempel där konventionens artiklar åberopas men blir motsägelsefulla. Konventionen om Barnets Rättigheter, vars ena syfte är att skydda barn från exploatering (se art. 32), blir ett hinder för barns överlevnad i exempelvis ett specifikt område i Peru, där en organiserad grupp barn hävdar sin rätt att arbeta för att bidra till familjens försörjning men hindras från att göra det genom konventionens tillämpning.

2.3 Tankegångar kring begreppet framtid.

Redan i 1930-40 talens Polen kritiserar Janusz Korczak (1998) ett alldeles för intensivt vuxet engagemang i barnens framtid. Enligt Korczak styrs detta engagemang av de vuxnas rädsla för misslyckande. Ängslan för framtiden förvränger vår syn på det som är ”här och nu”. Barn betraktas med misstänksamhet, eftersom de brister i erfarenhet och kunskap utifrån ett renodlat vuxenperspektiv. Vuxna upplever förakt för dessa brister och därför ställs det krav på att barn alltid ska anstränga sig och göra sitt bästa. Bakom ett genuint intresse för barnens bästa kan det finnas ett nedvärderande på grund av barnens okunnighet. Korczak (ibid) kräver respekt för barnen. Han anser att det finns en allmän känsla att det som är stort värderas mer än det som är litet. Det är när man är barn som man bör uppleva respekt, förtroende och vänlighet, inte först så småningom, när man blir vuxen. Korczak (1992) föreslår inlevelse med barnet och hävdar barnkulturens rätt att existera på egna villkor. Han författar ett *Magna Carta Libertate* (ibid, s.42) som anses vara föregångaren till Konventionen om Barnets Rättigheter. Dokumentet beskriver vad, enligt Korczak, det innebär att respektera barn. De ska exempelvis inte fråntas sina rättigheter till:

Den dag som är ¹
Sin egen död
Att vara som det är
Misslyckanden
Tillhörighet och tillgångar
Fantasi och svängningar

---

¹ Min fetmarkering

Jag vill påpeka att Korczak var verksam som barnläkare, pedagog och barnhemsföreståndare i Warszawas judiska ghetton före och under andra världskriget.

Den historiska traditionen² berättar att han tillät barnen uttrycka egna tankar samt att aktivt delta i de bedömningar och beslut som gällde dem själva.

Korzaks (1992) ideal för barnuppfostran är att lära känna individen och låta den styra sin egen biologiska och emotionella utveckling. Värdighet innebär att få uttrycka sig och att bli hörd. Skolans kvalitet och de etablerade ramarna kan orsaka missmod och ett hinder snarare än en tillgång för välbefinnande för barn med olika livserfarenheter. Woodhead (1997) skriver att barn har rätt till olika *behov*³. Det handlar om att fokusera på det som är ”här och nu” utan några avsikter att forma barnens framtid. I sin artikel beskriver han att barns gemensamma *behov* inkluderar:

Kärlek
Nya erfarenheter
Beröm och bekräftelse
Ansvarstagande

Enligt de teoretiska tankegångar jag berört hittills bör alltså barns framtid inte stå i de vuxnas makt, inte heller bör deras värde grundas på de vuxnas reaktioner på barnens uppträdande (Goodman, 1974). De forskare jag nämnt förespråkar *kulturmöten* och *nya mötesplatser* för att avlägsna sig från en statisk, västerländskdominerad innebörd av begreppet barnkultur respektive vuxenkultur. Att betrakta barndom som ett tolkningsbart fenomen, banar nya vägar för förståelse av barn som individer och grupp samt för meningsskapande i ett ”här och nu” perspektiv (Qvarsell, 2001; Korczak 1998). Barnen bör höras och synas i olika sammanhang, inte enbart därför att de utgör morgondagens medborgare utan utifrån de egna barnkulturella villkoren. Därmed har deras röst betydelse idag.

---

² Se introduktionen till Korczaks bok *Hur man älskar ett barn* (1992)

³ Min kursivering. Woodhead för fram en diskussion kring begreppet ”children’s needs” (2001, s.69). Ordet *behov* kan, enligt Woodhead, tolkas som en undervärdering av barnkulturen och därmed utnyttjas av lärare, beslutfattare m.fl.

2.4. Språk, symbolik och fantasi

Språket är, enligt Goodman (1974), den viktigaste delen av barnkulturen. Det är i hög grad genom språket som barnet tar del av de normer som gäller. Tack vare den muntliga traditionen blir individen delaktig i ett sammanhang med samma värderingar och normer.

Detta gäller för alla kulturer, subkulturer och för själva barnkulturen. Barn sinsemellan använder sig ofta av ett eget språk och slangord för att uttrycka tillhörighet och hemvist.

Genom språket blir omgivningen begriplig.

Det verbala språket är inte det enda sättet för kommunikation. Mötet mellan kulturer grundas i kommunikation på olika plan. Lekforskare talar om ett symboliskt inre språk. Enligt Brudal (1986) handlar det om ett omedvetet sätt att kommunicera med sig själv och med andra som inte är verbalt och som ofta glöms bort när man blir vuxen. Det symboliska språket är viktigt för att förstå företeelser och fenomen på ett djupare plan.

Winnicott (1995) ser det som nödvändigt och naturligt att barn lär sig använda ett symboliskt språk som förstärker gränserna mellan deras yttre och deras inre verklighet. Det är i lek och fantasi som, enligt Winnicott, barn använder sig av ett symboliskt språk.

”Lekspråket” är känslöbearbetande och livstydande (ibid), det ger individen möjlighet att göra sig inre föreställningar av tidlösa motiv som har att göra med livets stora frågor. May (1994) hävdar att det krävs mod att ge sig in i den symboliska världen. Symboler har förmågan att fragmentera verkligheten samtidigt som de hjälper individen att skapa enhet av de olika delarna. Det är främst barn och konstnärer, menar May (ibid), som visar detta mod. Genom det symboliska språket förs individen så småningom från kaos till ordning, förståelse och ett sammanhang. Jung (i Brudal, 1986) förespråkar att man ska lära sig så mycket man kan om symboliken för att sedan glömma bort den och börja om från början.

I mötet med leken och fantasin, ser Winnicott (1995) barnet som en givare och mottagare. Den vuxne bör hjälpa barnet utveckla ett rikt inre liv (ibid). Han kan göra detta genom att förse barnet med en yttre verklighet som inger trygghet och kontinuitet, så att barnet stundvis vågar sig in i en värld av lek och fantasi. När barnet är väl förankrat i vardagen kan det utnyttja fantasin som viloplats, ett mellanområde där han/hon lär sig lyssna till sina egna tankar och ge dem form i inre och yttre bilder. Winnicott (ibid) påpekar att ett rikt inre liv är en nödvändig förutsättning för varje individ. Han anser att i fantasivärlden får barnet möjlighet att bearbeta sina olika känslor och erfarenheter.

Winnicott har, enligt mitt sätt att se, både ett ”här och nu”-perspektiv på barn och barndom där han vill främja deras naturliga förmåga till fantasi och lek, och en framtids-

syn. Han förespår att ett barn som växer upp med förmågan att röra sig fritt mellan den yttre och den inre verkligheten kommer att ha alla förutsättningar att bli en trygg och säker vuxen. Ytterligare förstärker Winnicott, enligt min mening, tankegångarna att barndomen tillhör det globala sammanhanget som omfattar mänskligheten, utan diskriminering av den kronologiska åldern. Livet betraktas som en färd och ett sökande efter meningen med ens existens på jorden. När barn och vuxna möts kan de bistå och berika varandra med de erfarenheterna som livet utsatt dem för. Som barnläkare och psykoanalytiker fokuserar Winnicott på barnets hälsosamma utveckling på de fysiska, psykiska och emotionella planen.

2.5 Ett gränsöverskridande perspektiv – teorisammanfattning

Utifrån teorierna och begreppen ovan har jag försökt redogöra för hur jag själv ser på barn, barnkultur och villkoren för mötet mellan barn och vuxna. För att ge begreppet barnkultur en bredare innebörd har jag valt att sammanföra Goodmans (1974) antropologiska undersökningar med betydligt nyare forskning. Genom att i denna studie inkludera de två böckerna av Januz Korczak, som översatts till svenska, har jag velat koppla till hans betydelsefulla inflytande på en förnyad syn på barn och barndom.

Barnkultur innebär inte en grupp individer med samma karaktär och drag. Inom barnkulturen, precis som inom alla samhällen, finns det olika livserfarenheter och bakgrund. Därför bör begreppet barnkultur explicit och implicit innebära en dynamisk rörelse från globalt till lokalt, från helhet till fragment och viceversa. Det innebär att det kan finnas olika typer av barndom med egna värderingar och innebörd, som finner sin kontextuella placering i den universella barnkulturen. Att se barndomen som tolkbar är värdefullt gentemot barn och samhällen i övrigt. Barnens värderingar ska respekteras och deras behov tillgodoses. Barnen ska höras och synas i olika sammanhang för att deras röster har betydelse idag.

Mötet mellan barnkultur och vuxenkultur grundas, enligt mitt sätt att se, på deltagande och dialog på olika plan. Det är de vuxnas uppgift att skapa eller/och möjliggör de förutsättningarna för ett konstruktivt och utvecklande möte med barnkultur. För detta krävs det vilja och mod från de vuxnas sida samt en gränsöverskridande syn på pedagogik, där de kognitiva målsättningarna inte är överlägsna de övriga inre processerna, som kännetecknar barn och mänskligheten som sådan.

3. Metod och material

3.1 Ett nutidshistoriskt perspektiv

I min analys av *vad begreppet framtiden innebär för barn*, valde jag att använda ett nutidshistoriskt perspektiv (Gustavsson, 2000). Jag syftar till att studera vad ”framtiden” betyder för barn i en viss given, historisk situation. Genom mitt val av metod har jag som syften att:

- Samla in och analysera allt material som kan belysa mitt forskningsområde.
- Granska allt material.
- Pröva de formulerade tolkningarna för att komma fram till en slutgiltig analys.
- Använda tolkningen som struktur för skrivandeprocessen av den här uppsatsen.

Metoden är kvalitativ. Det innebär en rörelse mellan del och helhet i det insamlade materialet och en kontinuerlig prövning av tolkningar mot den teoretiska bakgrund jag ger uppsatsen. Jag rör mig specifikt ”in och ut” eller ”fram och tillbaka” i materialet tills jag kan föra samman alla resultat till en analys. Det här tillvägagångssättet underlättades i mitt fall för att jag, till skillnad från traditionell antropologisk forskning, fysiskt kunde närma mig fältarbetet och distansera mig under tiden för insamling av materialet. När jag befann mig på Globträdets huvudkontor på Bergsgatan 2 och i Globen under Framtidsskeppet, gjorde jag det som Gustavsson (2000) beskriver som *erfarenhetsnära* tolkningar. När jag lämnade fältarbetets område och fortsatte att bearbeta och analysera materialet på annan ort gjorde jag så kallade *erfarenhetsöverskridande* tolkningar.

Inom historisk forskning är inte enbart undersökingsfenomenet av intresse utan också allt som bidrar till dess meningsskapande. På många sätt rörde jag mig mellan två olika verkligheter, en igenkännbar yttre verklighet och en fortfarande okänd, meningsökande och tolkningsbar forskningsverklighet. En liknande verksamhet alltså till det som Winnicott (1995) tillägnar barnen när de rör sig mellan den yttre världen och en inre, symbolisk verklighet präglad av lek och fantasi men i högsta grad meningsökande och meningsskapande.

Gustavsson (2000) samt Ehn och Klein (1994) beskriver forskarens arbete som en upptäcktsresa. Man börjar med ett intresseområde vilket i sin tur grundar sig i individens infödda strävan efter meningsskapande, att ge något betydelse. Man skaffar sig erfarenhet och

kunskap om fenomenet, tolkar sin erfarenhet och avslutar med bearbetning av den skrivna texten, som även betraktas som en del av tolkningsprocessen.

3.2 Insamling av materialet, tolkningsarbete och prövning av tolkningar.

Under en period av 10 veckor besökte jag ungefär en gång i veckan Globträdet huvudkontor på Bergsgatan 2, i Stockholm. Där fick jag tillgång till organisationens arkiv. Min avsikt att läsa igenom arkivet var att få förståelse för Globträdet som organisation, dess historik, utveckling och filosofi. Jag deltog i Framtidsskeppets teams vardag, intervjuade och samtalande kring matbordet. Under Framtidsskeppet, deltog jag i alla schemalagda aktiviteter för barn och ungdomar med undantag av ett midnattsmöte för politiker och beslutfattare.

Efter samtal med förberedelseteamet ansågs det inte lämpligt att jag skulle intervjua barnen under Framtidsskeppet, barnen skulle då i så hög grad som möjligt vara fria från vuxenkontakt. Min första avsikt var därför att delta i Framtidsskeppet som passiv observatör. Jag befann mig på plats under de 24 timmar som bygget av Framtidsskeppet pågick och levde det liv som dagbyggarna och nattbyggarna levde. Jag hade förberett mig med anteckningsbok och kamera. Jag lyckades inte hålla en distanserad och neutral position till Framtidsskeppet, utan engagerade mig mer som vuxen än vad jag hade förutbestämt. Även denna förändring i arbetsprocessen bearbetade jag som forskningsmaterial. Jag kommer senare att redovisa det material jag samlat in för analys.

Jag indelade datainsamlingen i de tre preliminära enheterna: *före-under-efter*. Detta visade sig vara rimligt eftersom jag följde förberedelseprocessen av Framtidsskeppet, deltog i veckan på Globen och gjorde uppföljningsintervjuer, alltså en *före-under-efter* process. Globträdet metodik grundas ju också på de tre huvudmomenten. Dessutom kom jag att observera hur en *före-under-efter*-process påverkar barnens tankar om framtiden. Därefter sorterades materialet, inspelat, nedtecknat och i bildform under olika rubriker, beroende på teman och mönster. Genom struktureringen kunde jag så småningom reducera datamängden till det mest intressanta. Därefter granskade jag de olika delarna var för sig med forskningsfrågan i fokus.

Jag gjorde en uppföljningsintervju med Globträdet ordförande Kajsa Dahlström, där jag med henne diskuterade rimligheten av de slutsatser jag hade kommit fram till i undersökningen av organisationen. Dessutom jämförde jag undersökningens resultat med den teoretiska analysen, som jag redogör för tidigare i uppsatsen. Även skrivandet av den här uppsatsen blir ett sätt att bearbeta min analys av materialet. Ödman (1994) talar om mötet

med texten som en dialog. Ehn och Klein (1994) anser att skrivandet är en del av organiserandet och tolkningen av erfarenheter.

3.3 Deltagande observationer, anteckningsboken och reflexivitet som metod.

När jag började mitt fältarbete på Globträdets huvudkontor, insåg jag att jag inte på konventionellt sätt kunde deltaga som en distanserad iakttagare. Frågande, lyssnande, läsandet av arkivmaterialet och observerandet skulle innebära ett reflekterande inifrånarbete. I mötet med de "Andra", dvs barn och vuxna inom Globträdets regi valde jag därför att vara *reflexiv*, dvs självmedveten och självgranskande. Ehn och Klein (1994) hävdar att det inte går att beskriva ett fenomen utan att påverka det och låta sig påverkas av det. De deltagande observationerna blev därmed ett intensivt reflexivt tillstånd, och jag avstår från att försöka sopa bort alla spår av det personligt sammansatta i den här uppsatsen. Det blir snarare en överlappning av livserfarenheter, där jag väljer att ifrågasätta min egen vuxenkultur. Bergsgatan 2 är både huvudkontor och hem för dem som påbörjade hela verksamheten. Gränserna mellan privat och offentligt har suddats bort. Enda tecknet på att man inte ska överskrida en gräns är när man möter en stängd dörr i den rymliga våningen. Öppnar man dörren gör man det "på egen risk". Jag tog aldrig reda på vad risken innebar.

Anteckningsboken blev mitt huvudsakliga arbetsredskap under fältarbetets båda delar, dvs under tiden på Globträdets huvudkontor och under Framtidsskeppet. När jag befann mig på Bergsgatan 2 använde jag mig av en bärbar dator, där jag antecknade i två olika filer. En fil innehöll noteringar av material från arkivet medan den andra var en personlig anteckningsdagbok, i vilken jag skrev innan jag lämnade fältet vid varje besök. I dagboken antecknade jag mina iakttagelser och reflektioner. Jag skrev ut de två filerna och använde mig av båda i min analys. Under Framtidsskeppet skrev jag av praktiska skäl i samma anteckningsbok både observationerna och de personliga reaktionerna som uppstod under veckan. Jag skrev hela tiden under dagarna på Globen, vid föreställningarna skrev jag i mörkret. Resultatet blev flera sidor av personliga kommentarer, barnens utsagor och samtal som jag fångade här och där samt beskrivningar av det jag såg. Jag gjorde en utskrift av anteckningsboken för att underlätta analysen. I utskriften ändrade jag varken anteckningarnas form eller språk.

3.4 Intervjuer och övriga samtal

Datainsamlingen inkluderar fyra inspelade intervjuer:

- 1 intervju med en av Globträdets medarbetare sedan 20 år.
- 1 intervju med en ung vuxen Globträdets medarbetare
- 2 intervjuer med barn som deltagit i Framtidsskeppet

Genom att intervjua de två Globträdetsmedarbetarna hoppades jag få fördjupad förståelse av teamets tankar och syften inför Framtidsskeppet, samt informanternas personliga erfarenhet och syn på verksamheten som sådant. Genom att intervjua barnen efter Framtidsskeppet hade jag för avsikt att undersöka om/hur deras tankar om framtiden påverkats eller om det fanns andra värderingar och erfarenheter som de betraktade som mera betydelsefulla under veckan på Globen. Barnen är i 9-årsåldern, en flicka och en pojke. Jag förberedde två frågeguider som underlag för intervjuerna, en för intervjun med de vuxna och en för intervjun med barnen. Intervjuerna spelades in på band och jag gjorde senare en utskrift och en analys. Jag valde att inte skriva ut allt som informanterna sade utan fokuserade på de utsagor och svar som enligt min tolkning hade att göra med mitt uppsatsämne och min avsikt med intervjuerna. Före intervjun informerades intervjupersonerna om rätten till anonymitet. Medarbetarna på Globträdet vill bli refererade till med sina verkliga namn. Barnen kommer att refereras till som informanter, flicka eller pojke.

Jag antecknade under de flesta samtalen med Globträdets ordförande Kajsa Dahlström (även hon informerades om anonymitet men vill bli refererad till med sitt verkliga namn) eller så skrev jag efter samtalet ned de, enligt mig, mest intressanta punkterna i förhållande till mitt forskningsområde. Jag samtalade dessutom med tre ungdomar, alla tre i tonårsåldern. En flicka som gjorde sin praopraktik på Globträdet och en f.d. deltagare i Framtidsskeppets deltagare, blivande funktionär i det kommande Framtidsskeppet samt en ”nattbyggare”⁴, som jag träffade vid ett senare tillfälle. De två första samtalen antecknade jag i efterskott det tredje antecknade jag under samtalets gång.

Under Framtidsskeppet avstod jag ifrån att intervjua barnen. Jag antecknade däremot samtal som jag hörde omkring mig mellan barn, barn och funktionärer och barn och vuxna. När så var möjligt, t.ex. före föreställningarna eller när jag mötte någon i solen utanför Globen, samtalade jag med elever från Doctusgymnasiet. De fanns på plats och arbetade som funktionärer som en del av sin skolpraktik. Doctus är ett gymnasium med bl.a. vårdlinje.

---

⁴ Nattbyggare är ungdomar som tog över bygget av Framtidsskeppet under natten. De fortsatte med det som de yngre barnen (dagbyggare) inte hade hunnit med, eller kunnat göra, under dagen.

3.5 Stillbilder och barnteckningar

Under Framtidsskeppet fotograferade jag i svartvitt. Jag valde svartvitt då jag redan hade planer på att inkludera bilder i min uppsats. Jag anser också att avsaknaden av färg underlättade min tolkning av indirekt observerbara motiv. I Winnicotts anda (1995) fanns det säkerligen även en aning av lek från min sida, där jag befann mig i ett mellanområde av upptäckande och införlivade antropologrollen. Som förebild hade jag de stiliga svartvita stillbilderna ur gamla antropologiska studier. När jag fotograferade hade jag för avsikt att samla in material om barnens upplevelse och förståelse av Framtidsskeppet och begreppet *framtiden* som sådan. Eftersom ett av de främsta syftena för Framtidsskeppet är att skapa en arena för barnens egna uttryck om framtiden, skulle fotomaterialet komplettera min datainsamling. Jag fotograferade främst barn och ungdomar och de uttryck de presenterade i form av texter, teckningar och installationer, jag tog också bilder av en del situationer som inkluderade barnens samspel med vuxna. Jag upplevde inte att barnen stördes av mitt fotograferande. Globens arena är stor och det fanns mycket människor i rörelse och olika ljud, flera vuxna och även barn använde kameror. Jag gjorde ett urval av stillbilderna och analyserade de motiv som, enligt min tolkning, illustrerar mitt forskningsområde. I bildkollektionen inkluderar jag en del barnteckningar. Barnteckningarna är anonyma och inte daterade. De gjordes av barn från hela världen mellan 1980-2002. De flesta kommer från Globträdets huvudkontor. Två av teckningarna gjordes av de barn jag intervjuade inför den här studien. Jag gör inte någon djupanalys av teckningarna, utan fokuserar på de tankar om framtiden som barnen väljer att förmedla. Aronsson (1997) menar att tecknande barn använder sig av olika strategier för att förmedla budskapet om sig själva. Teckningarna i den här uppsatsen bör därför betraktas av läsaren som berättarkonst. Jag inkluderar inte i den här texten alla de teckningar jag analyserat. Aronsson (ibid) hävdar vidare att barn begränsar sitt skapande till de erfarenheter de har tillgång till. I analysen av teckningarna noterade jag hur barnen disponerade papperet och om de använde sig av storleksförvrängning av detaljer. Dessutom sökte jag efter symboler och blandning av realistiska med fantasifulla detaljer. Hur man än tittar på en bild, hittar man alltid något som hittills varit fördolt.

Inför den här studien har data skapats ur en virvel av människor, platser och inre samt yttre processer. Jag tycker att mitt val av metod och material väl reflekterar Globträdets och Framtidsskeppets mångfald, öppenhet och en strävan efter att fokusera på helheten i dess olika fragment.

4. Globträdet och Framtidskeppet

Globträdet är en organisation i ständig utveckling. Med siktet inställt på framtiden vill arbetsteamet säkra barnens rätt till uttryck och utformande av sin egen morgondag. Organisationens tillvägagångssätt har flera pedagogiska inslag. Man ser livet som en arena för inläring och utveckling. I min studie betraktar jag Globträdet även som arbetsmetod och komplement i pedagogiska sammanhang. Jag väljer att börja med en historisk bakgrund av verksamheten samt en analys av organisationens huvuddrag enligt min tolkning.

4.1 1960-talet Sagor och bilder

Som organisation är Globträdet inte så gammal. År 2002 firade Stiftelsen Globträdet sitt 20-årsjubileum. Men grunderna lades redan i mitten av 1960-talet om inte tidigare, i Kajsa Dahlströms barndom och hennes, som hon själv kallar det, ”*sätt att vara*”. Som ung skådespelerska ägnar Kajsa Dahlström sig åt sagor och sagoberättande. Hon arbetar tillsammans med fotografen Jan-Åke (Sam) Samuelson. Bägge konstnärerna använder sig av det egna uttryckssättet som motiv och arbetsmetod. De anpassar sina arbetsuppgifter till det de bäst kan, det vill säga teater och bildspel och de arbetar främst med barnpublik.

Återkommande motiv som jag funnit i de tidiga åren är:

1. <i>Resan</i> , bl.a. med sagan om Nils Holgersson
2. <i>Improvisation</i> och ” <i>på låtsas</i> ” med bl.a. pjäser ”utan början, utan akter, utan slut”
3. Motsatsen mellan skola (struktur/måste) och fritid/lov (barnens egen tid)
4. Olika uttrycksvägar: bildspråk, mimik, ljud, ljus, sång m.m.

4.2 1970-talet Solidaritet

Sök inte någon ro utanför dig själv – du är född som en sprucken varelse som inte kan bli hemmastadd någonstades på jorden. Det är tid du förlskar de kämpande parterna inom dig om du vill ha fred i sinnet medan du lever. Du ska godtaga emigranten – förlåt honom att han levat i den villfarelsen att förflyttningen av din kropp kunde hjälpa dig att leva här på jorden.
(ur Din stund på jorden – Vilhelm Moberg; Citerat i programmet *Att nå världens ände* – pärm 1972.1976, s. 10)

Genom ett antal resebrev till familj, vänner och till tidningen Kamratposten, är det möjligt att följa Kajsa Dahlströms och Sam Samuelssons första världsresa. Resan tog dem ett och ett halvt år att genomföra. Gränserna mellan det privata och det offentliga suddas bort. Arbetet blir en del av processen av sökande och reflektion. Att söka sig bort och resa är ett personligt behov och längta som även används i arbetet med teater och pedagogik.

I Sverige bildar paret bildteatergruppen Kajsa&Sam (1971). De gör föreställningar för att informera, involvera samt bearbeta de upplevelser och känslor som världsresan väckt. Föreställningarna varierar samt anpassas till de olika sammanhangen och till publiken. Det görs föreställningar för barn, exempelvis *Kom så åker vi till Afrika, Varför är jorden arg?* och separata föreställningar för vuxna (*Vi är långt fler än två*).

Förekommande teman under 1970-talet är som jag tolkar det:

1. Längtan efter frihet – varför ger man sig iväg?
2. Olika kulturers försök att nå fram till en mening i tillvaron
3. Orättvis fördelning i världen, vilket orsakar känslor av vrede och förtvivlan
4. Upplevelse – att nå världens ände
5. Att ha kompisar i andra länder, att inte känna sig ensam
6. Utmaningen att lära känna nya människor.
7. Livsbehov – livet som subjektiv resa
8. Sökande och nyfikenhet
9. Frihet och drömmar. <i>...så här skulle jag vilja leva...så här skulle världen se ut.</i>
10. Att sätta igång individuella samt gemensamma processer
11. Samarbete över gränser, dvs åldersgränser, nationalitetsgränser, klassgränser osv.
12. Fantasiresor

Föreställningsrummet blir mötesplatsen mellan barn från olika skolor.

Kajsa&Sam är en teatergrupp i rörelse som anpassar sig till de lokaler de blir bjudna till. För det mesta är de på olika bibliotek i Sverige. Det fysiska rummet blir ramen inom vilken man vill ge plats till uttryck och frihet. Föreställningarna är växlande. Publiken ska vara deltagande och aktiv. De inkluderar musik med rytmer av olika slag, rörelse, dockspel, firande, utklädsel och ”...låtsas en hel del...”. Genom aktivt deltagande och skapande informeras barnen om världen och de inspireras till diskussion.

Kajsa&Sam får fotfäste i sitt sätt att arbeta, förmedla och leva. 1979 är det internationella barnåret. Bildteatergruppen får i uppdrag av SIDA att utforma ett program som vänder sig till de yngre generationerna. Kajsa&Sam samordnar internationella dagar, evenemang och utställningar. De ifrågasätter den traditionella barnteatern där fantasin utnyttjas bara för förströelse och där det saknas möjlighet till bearbetning. Den traditionella barnteatern, anser de, tillåter inte barnen att växa och ta egen ställning inför livets stora frågor. Kajsa&Sam betraktar barndomen som föränderlig och därmed söker de en djupare innebörd i teater och pedagogik. Barns villkor kan, enligt dem, diskuteras enskilt.

Före-under-efter

I Kajsa&Sams arbetsmetodik betraktas förberedelseprocessen som grundläggande element. Inför teaterföreställningarna ska barn förberedas i de respektive skolorna och klassrummen. Lärarna får instruktioner och idéer om hur de kan förbereda barnen även om de själva inte vet vad som kommer att hända under föreställningen. Barnen kan exempelvis göra i ordning en bildutställning om hur det ser ut på den ort de själva bor. De får måla, skriva texter och dikter. De tillverkar masker, gör skulpturer, musikinstrument eller förbereder en fest. Man tar det man hittar i form av material och man förblir öppen för olika överraskningar och varianter. Lärare och föräldrar förbereds genom att de får se den föreställning som teatergruppen har satt upp för vuxna.

Under barnföreställningen är publiken aktivt deltagande i dialog med dockorna och skådespelarna, samt i handling med olika lekar och aktiviteter. Efter föreställningen lämnas det tid för reflektion, dialog och bearbetning i form av ytterligare skapande. Teatergruppen avslutar sitt arbete med en egen reflektion och utvärdering. Till sin hjälp har de impulser, tankar och bilder de fått av barnen.

”Han och Hon” och Globteater

1977 får teatergruppen en fråga som respons på en föreställning. En 8-årig flicka undrar om konstnärerna *tror på framtiden?* Det är denna flickas fråga som än idag sägs vara sporren som får Kajsa Dahlstrom, Sam Samuelsson och de övriga i arbetsteamet att vilja fortsätta utveckla verksamheten. Frågan om tron på framtiden ger liv åt ett nytt sökande. Teatergruppen planlägger en ny resa. De ska följa de två svenska dockorna *Han och Hon* ut i världen för att söka svar på barnens frågor. 1979 har teatergruppen hunnit växa i antal och ändrat namn till Globteatern.

Bild 1 Dockorna ”Han och Hon”(Globträdets arkiv)

4.3 1980-talet: Världen som hem och mötesplats, framtidsmöte, miljöfrågor

*I can see letters flying
Over the Globe
Inside the letters are dreams
Wondering – How it can be...
.....how is it over there..
...far away...perhaps is there
someone who can tell of what I
deeply long for...
perhaps there is someone who
wishes to hear all I already
saw and heard!
Perhaps we can meet under the Tree
In our deepest and most secret
Longing...
Perhaps I can grow with the tree I
Planted – Grow and become strong –
So strong so I dare walk in the
Direction my deepest longing
As me to go....
(Kajsa Dahlström, 1981)*

Början på 80-talet innebär en hel del nya impulser för teatergruppen, både utifrån, dvs i form av kurser och utbildningar och via inre processer. Det är en tid för reflektion kring de senaste årens triumfer och motgångar. Att kunna uppleva misslyckanden och succéer med samma intensitet blir en viktig del av Globteaterns arbetssätt. Alla erfarenheter, både på privata och offentliga plan, förvandlas till impulser som i sin tur leder till utveckling. Världen/globen som mötesplats kommer i fokus, främst tack vare den respons Globteatern fått från barn i Sverige och utomlands. Det är genom mötet bland världens alla barn som man kan åstadkomma betydelsefylla förändringar samt få en förnyad tro på framtiden. Under sin andra världsresa träffar teatergruppen tillsammans med barndockorna *Han och Hon* författare, musiker och lärare.

Föreställningen *Resan till urskogen* blir uttryck för det som mest engagerat teatergruppen under världsresan. Globteatern vill berätta om regnskogen. Trädsymbolen introduceras. En annan återkommande symbol är fröet, exempelvis fantasifrö. Man vill att barnen ska se på framtiden som en livskraftig grönskande regnskog, som trots alla hot vill leva vidare. Det handlar om en blandning av oro och hopp inför framtiden. Man vill väcka och beröra barn runtom i Sverige, värna om miljön och ekologin. Man fokuserar mera nu än förr på det som sker efter föreställningen. Barnens eget efterarbete, deras individuella skapande som leder till kunskap och ansvarstagande. Framtiden beror på hur många frön vi själva planterar i den värld vi alla delar. Föreställningens budskap är att alla kan göra sitt: skriva artiklar och böcker, undervisa, engagera sig i politik, ägna sig åt teater, vårda plantor som redan är satta. Bildteatern vill ”*plantera så många frön som möjligt*” (citat ur arkivmaterialet, pärm 1983/1).

Organisationen Globträdet föds hur den här impulsen att väcka barnens medvetenhet och deltagande i miljöfrågor. Trädet är symbol för liv och växande. Något gemensamt och bekant för barn över hela världen. Många kulturer i världen har trädet som självklar mötesplats. Än en gång syftar teatergruppen till överskrida alla gränser. Att sätta igång inre processer som leder till yttre handlingar. Mötet med den försvinnande regnskogen, i föreställningen *Resan till urskogen*, upplöser missmod och hopplöshet. Regnskogen är symbol för människans urhem (rötter och framtid). Den försvinnande regnskogen orsakar en förtvivlan som kan vara svår att förmedla till barnpubliken. Att inte kunna förmedla till barn en tro på framtiden är detsamma som att frånta dem livsinspiration och livslust. Kampen mellan det goda och det onda, blir lika påtaglig i den här aktuella frågan som i de urgamla sagorna och dockspeltraditioner. Barn motiveras att plantera ”*de goda fröna som efter en katastrof kan växa upp till livskraftiga plantor*” (ibid). Tack vare den påtagliga symboliken i föreställningen förs barn från det lilla (fröet, individen, närmiljön) till det stora (regnskogen, världen/globen), från fragment till helhet.

De vuxnas roll är att vara förmedlare av framtidstro samt bärare av barnens drömmar och önskemål. De vuxna ska både vara konstnärer som förmedlar och tolkar den symboliska verkligheten via sagor, dockspel, teater m.m. men även experter och beslutfattare som har förmågan att analysera, förklara på ett vetenskapligt plan och bedriva aktivt handlande i miljö- samt framtidsfrågor.

Den 8-åriga flickans fråga ”*Tror ni verkligen på framtiden?*” bör, enligt Globteatern, väcka de vuxnas ansvarskänsla. Det är de vuxna som ska söka svar att ge barnen. Det vi gör idag är barnens framtid. Det är detta hopp inför framtiden som Globteatern ser som sin huvuduppgift att förmedla. De vill få vuxna och barn att uppleva samhörigheten med andra kulturer och med miljön – både den alldeles intill och den som är längre bort. Eftersom det som inte fungerar, säger Kajsa, ”*har skapats av människor*”, kan människor också göra det bra igen -eller bättre.

Genom olika skapande projekt (exempelvis *Gör ett framtidsträd*) uppmuntras barn att formulera sina egna drömmar och önskemål inför framtiden. Ytterligare ett tema som uppmärksammas av barnen, tack vare dessa olika projekt, är deras rädsla för krig och deras önskan om fred på jorden. Som respons till barnens tankar och arbete organiseras 1986 ett första *Fred och Framtidsmöte* i Sverige, vilket följs av flera möten långt in på 1990-talet. Det blir stora evenemang, större än vad Globträdets team hade föreställt sig. Många barn från hela världen samlas för att ge uttryck för sin kulturella, individuella själ samt presentera sin syn på framtiden. Skådespelarna inom Globteatern lämnar över scenen till barnen. De uppmuntrar vuxenvärlden att se barnen som aktörer, på barnens egna villkor.

Det viktigaste med Framtidsmötet anses vara att barn och ungdomar skall möta beslutfattare och politiker. Det ska vara lika självklart för dessa att gå och lyssna på barn och ungdomar som att lyssna på experter och forskare.

Det är under 1980-talet som Globteatern formulerar sin målsättning. *Med hjälp av olika former för kulturell påverkan (film, teater, konst musik, dans) och pedagogiskt arbete vill man lägga grunden för ökad kunskap och utbildning med förhållande ”människa-miljö-fred”* (ur arkivmaterialet, pärm 1986). Teater används som pedagogiskt hjälpmedel och inte som en punktinsats.

4.4 1990-talet Framtidsskeppet, nya tankar och metoder

Bröllopet år 1989 mellan Kajsa Dahlström och Ben Van Bronckhorst, vattenforskare med rötter i Indonesien, markerar en ny vändpunkt för verksamheten. Än en gång suddas gränserna ut mellan det privata och det offentliga. Bröllopet blir ett offentligt möte över många gränser, både synliga och osynliga, i Globteaterns anda. En ”*Globhögtid*” laddad med symbolik och framtidstro. Enligt min tolkning ger bröllopet mellan Ben och Kajsa återigen en mera personlig karaktär till verksamheten. De personliga, handskrivna breven i arkivet ersätter mängderna av mera formella texter som skickades till och från Bergsgatan 2

under hela 1980-talet. Även 1990-talet börjar som en tid av reflektion. Världen ses ur ett vattenperspektiv, tack vare Ben Van Bronckhorsts expertis. 1982 bildas stiftelsen Globträdet, en sammanslutning av forskare, pedagoger, artister och experter som vill vara ett stöd för barn i deras frågor inför framtiden. Man söker ett fördjupat samarbete kring vatten och framtidsfrågor.

De verksamheter och motiv man väljer att fokusera på under slutet på 1980-talet och början på 1990-talet är:

Kunskap om vatten från urkulturerna (ett 5-årigt projekt)
Samarbete mellan kommuner samt mellan olika nationaliteter i Sverige (bl.a. organiserar Globträdet, <i>Mötesplats Strängnäs</i> . Ett evenemang i samarbete med Invandrarverket)
”Det Förenade Vattnet” dvs. förening av vatten från olika länder
Framtidsmöte och <i>Global Meetings</i>
Vår gemensamma framtid: att våga mer, att hitta nya vägar, hur kan vi möta det vi inte vet?

På Framtidsmötet 1990 ombeds 500 barn och ungdomar, men även ambassader runtom i världen, att ta med sig en skål vatten från sina länder. I en ceremoni som kommer att kallas *Det Förenade Vattnet*, förenas vattnet i en gemensam skål. Ceremonin är högtidlig och känslösam. Symbolerna konkretiseras i och med att barnen blir bärare av vattenskölar. Det är meningen att barn ska införliva känslor, tankar, oro, kunskap och engagemang för sitt eget och alla andras vatten. ”*Mitt vatten är ditt vatten – det är vårt gemensamma vatten – det enda vi har*” (ur arkivmaterialet, pärm 1990-FM). På samma sätt vill Globträdet samla många individer som förenar olika kunskaper över ålders-, yrkes-, nations- och kulturgränser. Syftet är pedagogiskt. I en av intervjuerna med Kajsa Dahlström, uttrycker hon sin saknad av ceremonier inom den västerländska barnkulturen. Det är via symboler och ceremonier, anser hon, som vi förmedlar det som bedöms vara viktigt och värdefullt. Vattenceremonin är även ett budskap och en utmaning till världens barn att vara med och rädda världens vatten. Världsvatten blir livsviktigt.

1995 beslutar sig Globträdet team för att arbeta med de två FN-dokumenterna Konventionen för Barnets Rättigheter och Agenda 21 som grundstommar. Föreningen av de två dokumenterna formar sloganen *BRA 21: två sidor av samma mynt*. Motiveringen till detta beslut är att man vill känna frihet och kreativitet inom godkända, offentliga ramar. Vuxna har svårt att behålla en helhetssyn, de väljer ofta att arbeta inom en sektor av ”helheten”. Att föra ihop de båda dokumenterna är, enligt Kajsa Dahlström, ”*en värdig utgångspunkt*” även om

man har sin egen specialitet inom ett begränsat område/artikel. Konventionen om Barnets Rättigheter värnar främst om barnets inre miljö. Agenda 21 värnar om den yttre miljön.

Bild 2 & Bild 3 De två sidorna av logotypen som skapas i Globträdet regi för att kännetäcka föreningen av Agenda 21 med Konventionen för Barnets Rättigheter. BRA21: två sidor av samma mynt. (Globträdet arkiv)

Världens ledare har skrivit under de båda FN-dokumenterna och visar därmed att detta är något man enats om globalt. Det är dokument som angår människans och jordens överlevnad.

Globträdet anser att många barn och ungdomar känner oro inför framtiden. Många barn och ungdomar är utsatta för mycket exploatering. De flesta barn i världen har ingen aning om att världens ledare skrivit under en konvention om deras rättigheter och Agenda 21. Många vuxna i världen har ingen aning om att dessa överenskommelser finns. 1998 firar därför Globträdet ytterligare ett "bröllop", enligt sin definition. *Globen 98* blir det internationella evenemanget (ett gigantiskt sådant) som markerar "bröllopet" mellan Konventionen för Barnets Rättigheter och Agenda 21. *Globen 98* markerar också det första *Framtidsskeppet*⁵. Mötet i *Globen* i Stockholm bygger på barns och ungdomars kreativitet. Vuxna finns enbart till stöd och hjälp. Det är ett samverkansprojekt över många gränser. När dagen är slut kan man se vad barn och vuxna har byggt tillsammans.

Framtidsskeppet skapas av var och en som är med. Var och en har med sig något som är viktigt: en dröm, en sång, en dikt, en uppfinning, en hemlighet - precis vad som helst. När man möts i *Globens* arena (eller vilken arena som helst) bygger man ihop det man har med sig till något gemensamt. Det blir som ett allkonstverk som ingen kan förutse eller

---

⁵ Redan 1996 på Palladium, ytterligare en evenemang organiserat av Globträdet, lades grunden för Framtidsskeppet i *Globen* 1998

planera. Framtidskeppet blir en bild av framtiden. Det speglar barnens möte med varandra. Barnen kommer från hela världen.

En 15-årig pojke som jag intervjuade var med på Globen 98. Han var då 11 år. Han berättar att han upplevde Framtidsskeppet som omvandlande och viktigt för honom. Han visste inte vad det handlade om när han kom dit. Han hade bara "hängt med" ett gäng från sin skola. Han påstår att det inte tog honom lång tid att begripa vad han skulle göra. Han säger sig själv fundera mycket kring framtiden men det var oklart för honom att Framtidsskeppet hade just med framtiden att göra. Mest blev han berörd av alla relationer och av hur roligt det var att göra saker tillsammans med andra. Under bygget av Framtidsskeppet arbetade han lite överallt. Hans intresse för elektronik förde honom ganska snart till "elektroniska saker". Han arbetade tillsammans med andra barn som han inte kunde kommunicera med på grund av språket, men han tyckte att det gick lika bra. De arbetade bra tillsammans. Han blev imponerad av den färdiga produkten, "att den blev så stor", men han tycker att det är synd att man måste montera ner allting igen samma dag. "Man borde bevara den färdiga produkten och förfina den här och där. Man kan alltid se på bilderna men det är inte samma sak", säger han.

Det är meningen att barnen på Framtidsskeppet, ska umgås utan tolk. De kommunicerar på egna villkor och försöker klara sig utan vuxenhjälp. Enligt Kajsa Dahlström är det svårt för barnen i början att byta från ett system till ett annat. "Under byggets första timme", berättar Kajsa, "råder oftast kaos just för att barnen inte är vana att sätta igång med ett projekt utan vuxna som lägger sig i".

Före-efter

Förberedelsearbetet inför Framtidsskeppet är av stor betydelse. Det är många detaljer som ska hamna på plats och som måste kommuniceras ut med effektivitet och kontinuitet. Det tar ungefär 6 månaders intensivt arbete för ett team av 9-11 personer att förbereda Framtidsskeppet i Globen. Under min tid på Bergsgatan 2 märker jag hur allting är av stor betydelse och diskuteras med samma iver och engagemang. Man planerar kring "små" saker som presenter, sigillan, färg på kuvert m.m. samtidigt som man hanterar kontakter med FN:s myndigheter och ministrar runtom i världen. "Ska vi ha vatten från slottet?" är ett exempel på en fråga som diskuteras kring planeringsbordet. Att hitta rätt kvarnsten till vattenceremonin har i stort sett samma betydelse som vilka beslutsfattare och kungligheter

som kommer att ta emot barnens önskemål. Den symboliska verkligheten är lika väsentlig som den yttre, både i vardagen och vid högtid.

Globträdet är ett sätt att leva. Arbetsteamet följer inte de etablerade principerna och arbetssätten. Min uppfattning av Bergsgatan 2 är att det inte bör vara en arbetsplats, snarare en mötesplats, en plats för möte med det gränslösa. De vuxna informanterna medger att det inte är lika lätt för alla att hitta sin plats i det gränslösa. Märta, skådespelerska med många års erfarenhet inom Globträdet och Framtidsskeppet, förklarar att det är en livsstil som skulle kunna passa alla, men man måste hitta sin egen rytm och sitt eget sätt. Själv väljer hon att dra sig undan vid olika perioder för att återvända och arbeta mycket intensivt när man ska organisera de stora evenemangen: *”Det är som att leva i en teatergrupp och jobba hela sommaren”*, säger hon i intervjun. Inom Framtidsskeppet och Globträdet får alla en plats. *”Det skapas plats oavsett vilken uppgift man har”*, berättar Märta. Hon anser att det är fel att 12 av de mest fysiskt rörliga åren i människans utveckling tvingas man sitta vid ett bord. Framtidsskeppet är främjande för alla barn, tycker hon. Hon är övertygad om att barn funderar på framtiden. När det gäller tankar om framtiden väljer hon ändå att utgå ifrån sig själv, sin egen och Framtidsskeppets framtid samt sina egna funderingar kring hur tufft barn har det idag och hur grym världen är.

David ser sig själv som en person i ständig utveckling och förändring. Han tycker att Framtidsskeppets arbetssätt passar honom i det att han får ansvar och förtroende, samtidigt fortsätter han att lära sig nya saker hela tiden. Han säger att *”här upplever jag att allt som innebär utveckling och förbättring, allt som är positivt, uppmuntras hela tiden.”* Han tycker att det finns en hel del kvar att göra och att barn inte blir hörda som det utlovas i Konventionen för Barnets Rättigheter. FN:s barnkommitté bjuder in 15-16-åringar till sina möten, men han anser att åldrarna borde dras ner. Framtidsskeppet ger alla barn i alla åldrar samma förutsättningar att uttrycka sig på sitt eget, unika sätt. David uppskattar kvalitén som erbjuds på Framtidsskeppet. Man vill inte göra *”en ploy”* utan man vill göra saker och ting *”på riktigt”*. *”De indonesiska dockor som vi skickar, de är äkta, varje sak är personlig, det tar tid men det är äkta”*. David har en pessimistisk syn på framtiden när det gäller världsledarnas roll och ställning men denna misstro motiverar honom ännu mera att arbeta för att förbereda världens barn att möta framtiden.

Det handlar om en vilja att ifrågasätta egna värderingar, att förhålla sig öppen för möjligheten att se *”något annat”*, något som bygger på en annan grund än den man fått. De vuxna jag samtalar med säger sig söka efter svar. Att tillsammans med barn fortsätta lära sig är en återspeglning på ens egen barndom och skolgång. Det man är missnöjd med i sin egen erfarenhet av barndomen vill man förbättra och förvandla för dagens barn. Det är en

livsfilosofi som Globträdet strävar efter att sprida utanför Bergsgatan 2. Jag tolkar det som att det är det oförutbestämda som ger personligheter som Kajsa Dahlström energi och som väcker hennes livsluft och nyfikenhet. I stället för att barn enbart ska ta emot information och kunskap från de vuxna, har Globträdet som målsättning att ge idéer och impulser till barnen om hur de kan utveckla kunskapen till en personlig vetenskap. På så sätt tar man ett större ansvar för hur man påverkar exempelvis vattenkvalitén. Man vill ge stöd till kunskapen utifrån de upplevelser och erfarenheter som barnen redan har. Genom att sprida sin kunskap till andra förstärks barnens framtidstro. Det är ett arbetssätt som kräver tid men som anses utveckla förmågan att möta nya frågor i stället för att bara ta emot information. Att ingenting verkar vara till 100% förutbestämt verkar inte leda Globträdets team till någon oro.

Framtidsskeppets efterföljningsarbete är inte lika tydligt som de övriga projekt som bildteatergruppen åtagit sig sedan 1970. Intervjupersonerna från förberedelseteamet medger att efter ett Framtidsskepp tänker man bara på sömn och vila, eftersom det har inneburit flera månaders intensivt arbete och en vecka full av överraskningar.

Kajsa Dahlström väljer att se på efterföljningsarbete med öppenhet. Hon frågar sig: *"vad händer med individen? Vad händer i barngruppen, inom skolan, kommunen?"* Processen före-under-efter förblir viktig men ses mera som en inre process, vilken börjar hos varje individ (barn, vuxen, beslutfattare) som deltagit i Framtidsskeppet och som förhoppningsvis sprider sig till kollektivet. Omedvetna processer är oftast oförklarliga. Kajsa accepterar att det finns magik och mystik i sådana processer. Barn blir vägvisare, de har tagit emot impulsen att vilja förändra och förbättra världen. Hänförelse skapar förändring.

De sista dagarna inför evenemanget i Globen är det mycket rörelse i lägenheten, som är både kontor för Globträdet och Framtidsskeppet samt hem för verksamhetens grundare. Alla arbetar koncentrerat. Stressen är påtaglig men känns ändå inte överväldigande. Det finns plats för skratt, korta promenader, frustrerade utbrott och försoning.

4.5 Sammanfattning.

Sam&Kajsa, Globteatern, Globträdet och Framtidsskeppet är namn på en verksamhet/er i ständig utveckling och rörelse. Den ena fasen/verksamheten utesluter inte den andra. Den avspeglar snarare dess grundares längtan efter förändring och förbättring av sig själva som individer, av sitt arbete och av världen. Siktet har alltid varit riktat mot framtiden.

Trädsymbolen kommer till hjälp för att försöka förstå sig på organisationens vision och kärna. De olika delarna och de olika individerna är grenar i en global verksamhet

som hittat sin utgångspunkt inom FN:s två dokument, Konventionen för Barnets Rättigheter och Agenda 21. De två offentliga dokumenten blir ramar inom vilka man kan röra sig med frihet och kreativitet.

Under verksamhetens utveckling sedan 1970-talet har målsättningen alltid varit att röra sig framåt. Barnkulturen blir från allra första början den självklara utgångspunkten. Barnkollektivet är den utvalda publiken för teatergruppens föreställningar och så småningom blir barn de utvalda huvudaktörerna i Framtidsskeppets regi. Alla barn är välkomna att vara med och delta på egna villkor. Ingen hindras, det finns inga antalsgränser, de praktiska och logistiska problemen kan alltid lösas av det vuxna nätverket.

Globträdet kontakt med vuxna finns också från början men är mera selektiv. Enligt min tolkning vill man i Globträdet att vuxna ska hitta sina egna individuella platser under vissa förutsättningar. Man söker ett samarbete med vuxna som kan påverka och som delar verksamhetens grundfilosofi. Med ”påverka” menar jag vuxna som är villiga att *vara på väg*, att utmanas och ifrågasättas, att konkretisera barnens önskemål samt att inte hindra barnens egna uttryck och utveckling. Globträdet vill vara mötesplatsen för forskare, artister, lärare och andra som vill möta barns framtidsfrågor.

Att söka ett sätt att svara på den 8-åriga flickans fråga ”*tror ni verkligen på framtiden?*” blir en livsuppgift. Globträdet har, enligt mitt sätt att se, utvecklats till att vara mer än en officiell organisation med FN-status (NGO). Dess ständiga och gränslösa rörelse mellan fragment och helhet samt mellan det privata och det offentliga har utvecklats till en livsfilosofi. Denna livsfilosofi vill man sprida. Inom organisationen handskas man, utan diskriminering av den ena eller den andra, med vetenskapliga och existentiella frågor, med de symboliska och de yttre verkligheterna. All erfarenhet, både på privata och offentliga plan, tas till vara och reflekteras kring.

Framtidsskeppet föds ur synen att framtiden tillhör barnen. Initiativet utvecklas snart till en egen organisation inom Globträdet. Framtidsskeppet skapas av var och en som är med. Var och en har med sig något individuellt samt en gemensam *själ*. När man möts (i stort sett var som helst) kan man bygga ihop det man har med sig till något gemensamt. Det blir som ett allkonstverk som ingen kan förutse eller planera.

Även om bygget av Framtidsskeppet är oförutsägbart och förhåller sig öppet för nya infall och idéer, grundas det inte på intet. Det sker ett väletablerat och välprövat förberedelsearbete bakom varje bygge. Det handlar om ett medvetet organisatoriskt och pedagogiskt arbete.

De pedagogiska målsättningarna är enligt min tolkning att:

1. Förmedla till barnen att de kan påverka sin och världens framtid. Att deras insats är väsentlig och deras tyckande nödvändigt.
2. Möjliggöra för barnen att möta beslutfattare och politiker på barnens egna villkor
3. Informera barnen om FN:s Konvention om Barnets Rättigheter
4. Öka barnens kunskap om miljö och ekologi med hjälp av FN:s dokument Agenda 21
5. Utmana den traditionella klassrumsundervisningen.
6. Utmana och ifrågasätta det traditionella vuxenengagemanget i skolundervisningen vilket ses som ett sätt att kartlägga och styra barnens framtid.
7. Föreslå ett nytt sätt att lära och förmedla kunskap genom: dialog, möten och samspel med andra, eget skapande, fördjupning och engagemang i det man är bra på.
8. Uppmuntra barnens respons genom alla möjliga konstnärliga uttryck
9. Utrusta barn med material, utrymme och tid till att själva skapa, söka svar på och engagera sig för sin egen och jordens framtid.
10. Föreslå en kvalitativ förändring i undervisningen där man inte gör någon skillnad mellan de kognitiva och de inre processerna hos barn. Lämna utrymme för de inre processerna med hjälp av symboler och ceremonier i skolundervisning.

Genom att söka respons hos barn i form av egenvalda konstnärliga uttryck, uppmuntrar man inläring, som troligtvis lämnar kvalitativa spår hos konstverkets skapare. För att illustrera detta väljer jag att inkludera 3 teckningar (bild 4, 5 och 6) gjorda av barn som respons på en av Globträdet insatser med miljö och framtiden som huvudtema.

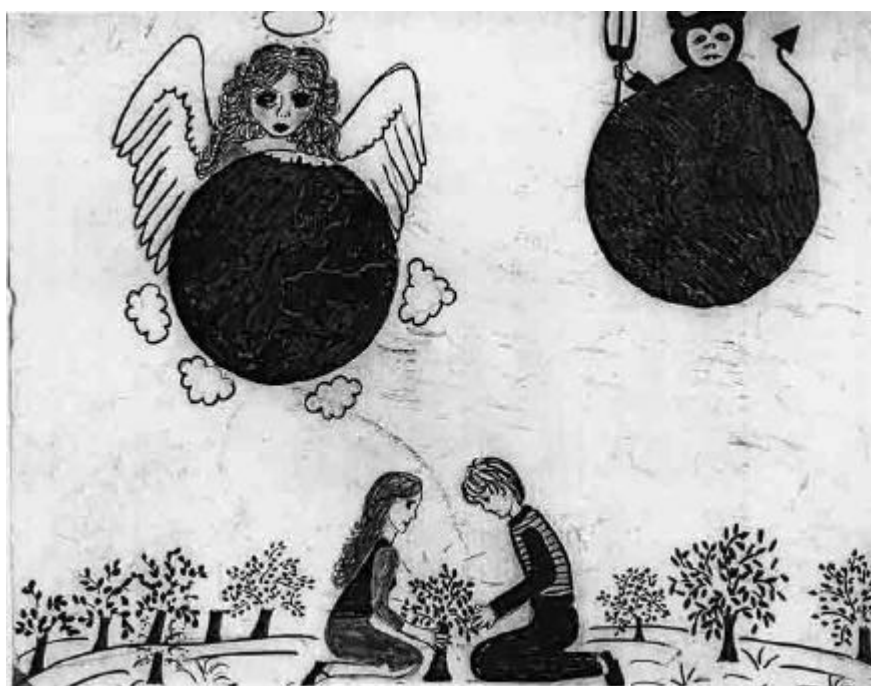

Bild 4 Barnteckning (Globeträdets arkiv)

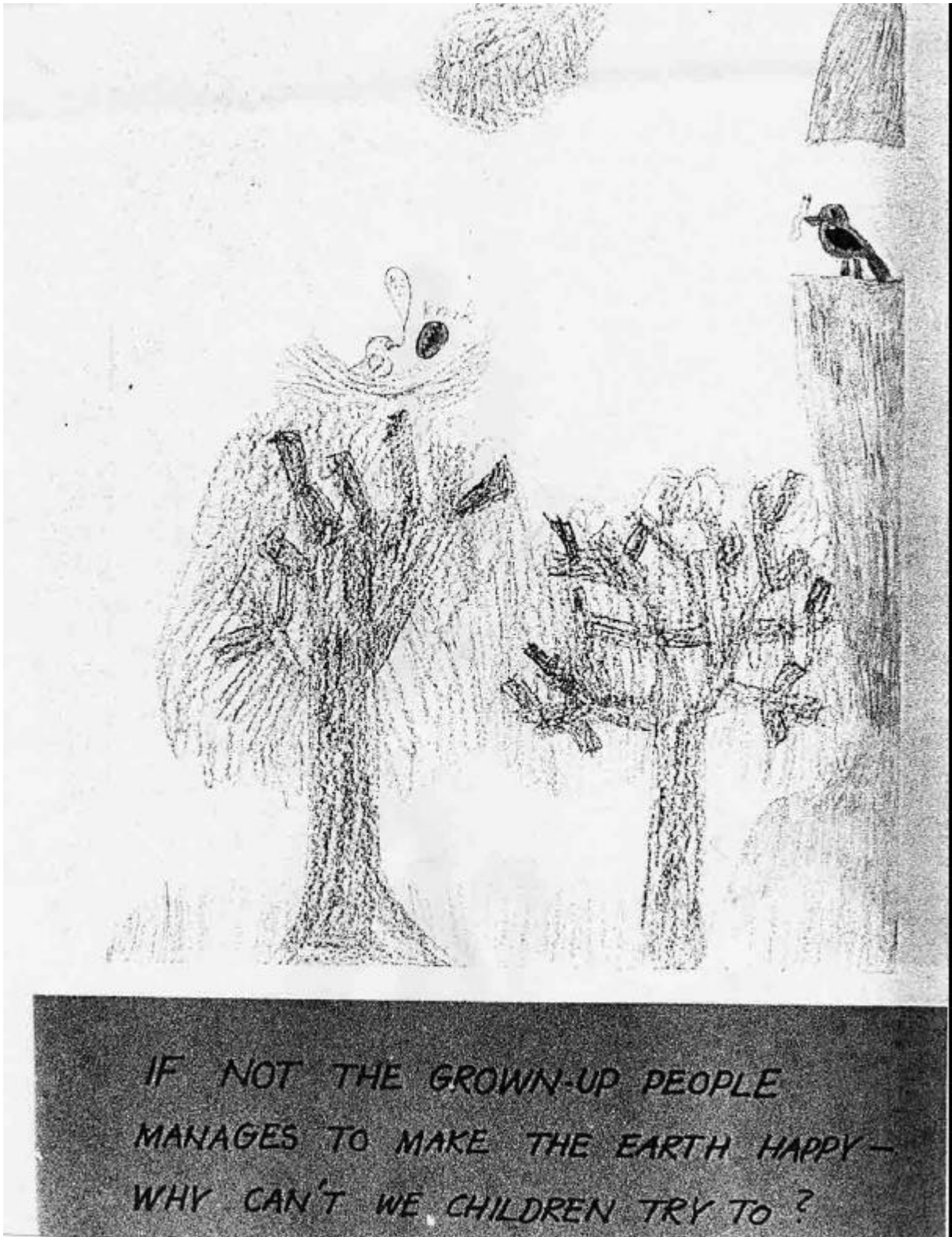

Bild 5 Barnteckning (Globträdet arkiv)

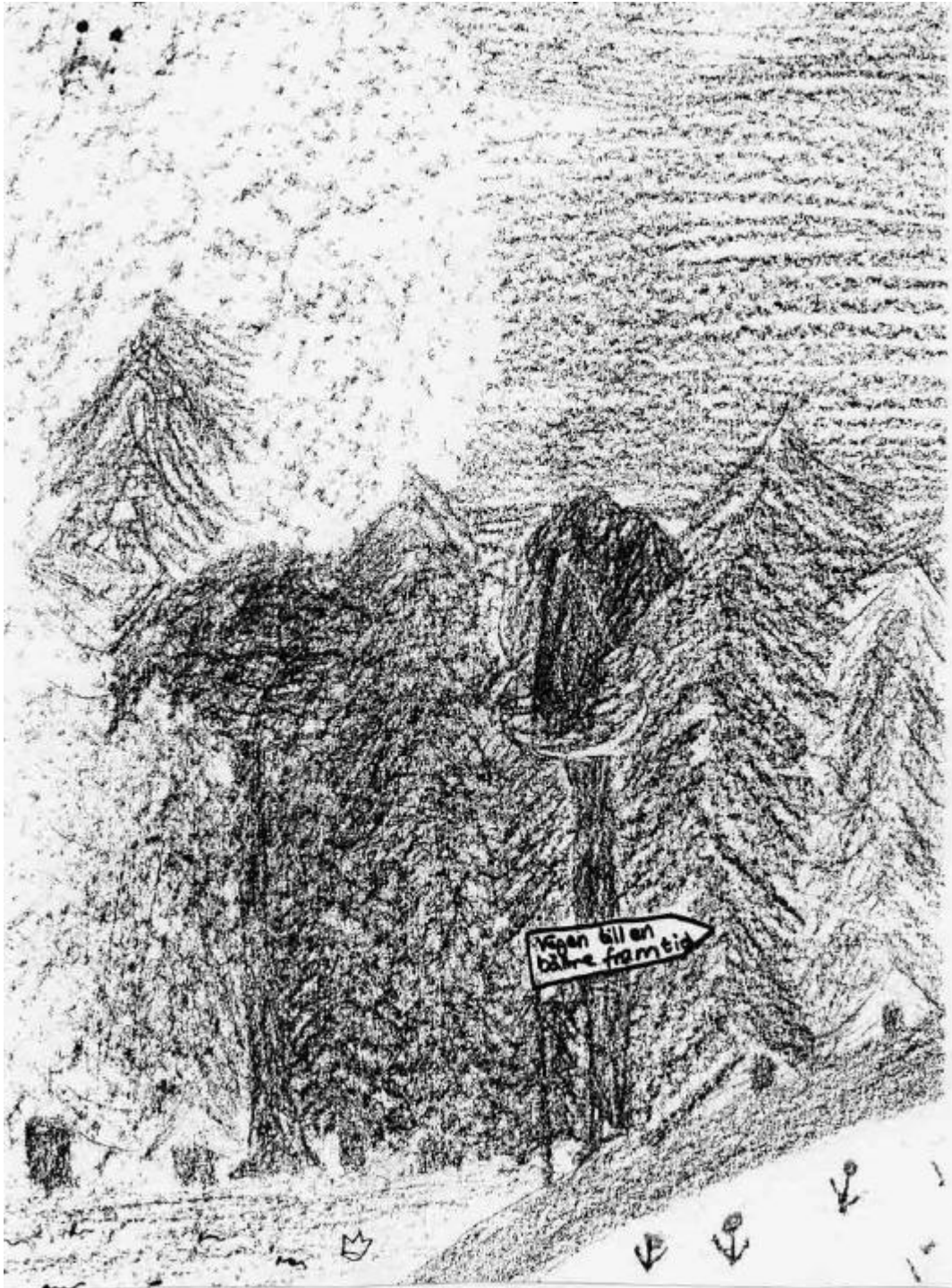

Bild 6 Barnteckning (Globeträdets arkiv)

5. Framtidsskeppet 2002 – Roots and space – Barnobservationer och samtal

Jag deltog i Framtidsskeppet 2002, som gick av stapeln den 1-6 juni i Globen, Stockholm. Mitt syfte var att undersöka hur barnen uppfattar och upplever framtiden. Vilka känslor och tankar väcker framtiden hos barn? Ytterligare ville jag observera de vuxnas förhållningssätt när barnen arbetade kring begreppet framtid. Under veckan antecknade jag mina observationer och samtal i en anteckningsbok samt fotograferade i svartvitt. Jag befann

mig på plats under de 24 timmarna som bygget av Framtidsskeppet pågick och levde det liv som ”dagbyggarna” och ”nattbyggarna” levde. Efter Framtidsskeppet intervjuade jag tre deltagare, två ”dagbyggare” och en ”nattbyggare”. Efter intervjun bad jag ”dagbyggarna” att göra var sin teckning om framtiden. I det här kapitlet redogör jag för mitt fältarbete och min analys av det insamlade materialet. Jag har valt att inkludera de stillbilder som, enligt min tolkning, bäst illustrerar mina iakttagelser.

5.1 Loggboksanteckningar från den första dagen

Paraden, Globen och den långa väntan

Det är en fantastisk känsla att se över 1500 barn samlade på Sergels Torg. Paraden blir en stor och glad barndemonstration. När vi kommer fram till slottet, där vi ska ”träffa” kungen och drottningen, möts vi av vakter och poliser. Poliserna bär pistol. Barn tränger sig fram, solen är varm. Jag tänker på de barn som bär varma nationaldräkter. Kungaparet låter vänta på sig. Polisen ser strängt på och talar bestämt till barnen. En del barn sitter på marken, på de hårda och ojämna kobbelenstenarna. Jag observerar hur de vuxna styr och ställer. Många lärare är stressade, de vakar oroligt över sin barngrupp. Barnen är snälla och väntar tålmodigt. De hänger med och anpassar sig till det som har bestämts. En del barn tycker att ”*det blir snurrigt*”. När kungaparet äntligen kommer ut är det ytterst få som förmår och orkar titta på.

Samma dag på Globen är det också en lång vänteperiod innan vi släpps in på arenan,. Jag observerar att barnen hanterar den här långa väntan på ett mera positivt sätt. Vissa tar fram ritblocken och kritorna ur den ryggsäcken de fått av Framtidsskeppet, de lägger sig på golvet i Globens foajé och börjar rita. Ritande barn drar till sig andras uppmärksamhet och jag ser hur små grupper av barn, som ligger på magen eller står på huk, formar sig här och där. En del försöker aktivt skaffa sig kompisar. Att söka och få kontakt blir en naturlig företeelse i det här rymliga väntrummet.

När den tredje väntetiden börjar, just utanför Globarenans stora dörrar, har de flesta fått nog. Det är trängsel igen. Flera yngre barn börjar gråta frustrerade. Andra barn buar ljudligt. Det är inte förrän vi släpps in i den luftkonditionerade arenan som lugnet lägger sig. Globarenan blir en trygg ram. Innan dess var det ovisshet, trängsel och förvirring. När alla får en stol och några vuxna på arenan ber om ursäkt i mikrofonen samt förklarar vad som kommer att hända är allt obehag borta. Den långa väntan under Framtidsskeppets första dag, är det som framstår som negativt i de utsagor jag samlat in. Två informanter nämner den långa

väntan under första dagen som det enda negativa på Framtidsskeppet. En grupp funktionärer i tonårsåldern klagar över de långa väntetiderna för barnen. *”Det ska vara för barnen, vad bryr de sig om orkestern och att allting är perfekt? Ljud och ljus till exempel? Barnen får vänta så länge för att de vuxna ska ha det perfekt.”*

På läktaren bakom mig samtalar barnen med varandra: *”Vad ska vi äta?”* *”Får jag en klocka i present nästa termin?”* *”Var är papperskorgen?”*. De vuxna som är med gruppen tystar ner och försöker styra barnens koncentration till det *”som är viktigt”*.

Invigning, vattenceremoni och barnföreställning

Så fort belysningen dämpas och vattenceremonin börjar blir det tyst i Globen. Det som sker på arenan påverkar stämningen och orsakar tystnaden på läktaren där jag befinner mig. Barnen dras in i den högtidliga stämning som ceremonin framkallar.

Efter vattenceremonin är det dags för en föreställning där olika grupper barn bidrar med något de förberett i förväg. I deltagande skolor/grupper har barn gjorts medvetna om möjligheten att uttrycka sina egna tankar om världen samt om Agenda 21 och Konventionen om Barnets Rättigheter. De framför sånger, dikter, danser, kulturella insatser, drama och rap. Allt är möjligt inom etablerade teman. En ung man gör en i mina ögon strålande Elvis-imitation.

Invigningsceremonin avslutas med *”själarnas intåg”*. Även själarna, eller delar av dem, har förberetts i förväg av grupper eller ensstaka individer. När arenan fylls av alla dessa olika föremål och uttryck förklaras bygget igång.

Bygget av Framtidsskeppet

Det är inte förrän i början av bygget av Framtidsskeppet som de flesta vuxna drar sig tillbaka. För att bokstavligen distansera och distrahera dem, har det anordnats intressanta föredrag med attraktiva och kända talare. De vuxna som kommit som gruppleddare från de olika skolorna och dylikt uppmuntras att släppa sina grupper och lämna Globens arena. Flera gör det motvilligt och endast några väljer att stanna kvar. I samband med själarnas intåg välkomnas de två tusen deltagande barn som sitter på läktarna att komma ner till arenan. Sett uppifrån läktaren är det hela ganska kaotiskt och jag förstår de vuxnas oro att lämna *”sina”* barn. Jag ser några förskolegrupper lämna Globen med sina ledare efter invigningen. Jag letade efter förskolebarn senare under dagen men såg inga på arenan. Mina egna barn är också med i den stora skocken barn och jag känner viss lättnad att jag pga min

undersökning ”får” stanna på plats. Det finns givetvis funktionärer och andra vuxna på arenan. De är där för att hjälpa och se till att ingen kommer till skada.

Det är inte enbart de vuxna som kom med barnen som har svårt att släppa kontrollen. Inte förrän bygget börjar kan jag observera att organisationen av arbetet sker på barnens villkor. Fram tills nu har programmet styrts av de vuxnas vilja att arbeta enligt en genomtänkt plan, en självklarhet förstås när det gäller säkerheten på Stockholms gator och vid registreringen i Globen. Både utanför slottet och under invigningen har barnen varit aktörerna och de vuxna från Globträdet regissörerna. Nu när arbetet är på gång, drar även förberedelseteamet sig medvetet tillbaka. Under en lång stund ser jag inga av de ansvariga. Senare i uppsatsen redogör jag för de olika sätt på vilka de vuxna, enligt mina observationer, engagerade sig i barnens arbete.

5.2 Dagbyggarna - barn och ungdomar i grundskoleålder

De första timmarna innebär mycket sorl i lokalen. På ena sidan är det bord med många olika typer av material samt en hörna med symaskiner. De här stationerna är packade med barn. På motsatta sidan är det IT-arbete på gång med många datorer och tillgång till Internet. Även IT-hörnan är tillgänglig för alla. På arenans baksida kan man handskas med stora material, måla, snickra samt få hjälp av professionella hantverkare. De flesta barnen sysselsätter sig. Man får en känsla av en stor verkstad. Det är en mycket stimulerande miljö. Det hamras, spikas, klipps. En del arbetar med stora saker,

Bild 7 Barn i Globen under Framtidsskeppet

andra med små.

Bild 8 Flicka i Globen under Framtidsskeppet

De flesta barnen arbetar på eller vid "sin själ". De hämtar nytt material vid stationerna men återkommer snart till den igenkända "själen", som har en historia i klass- eller slöjdrummet.

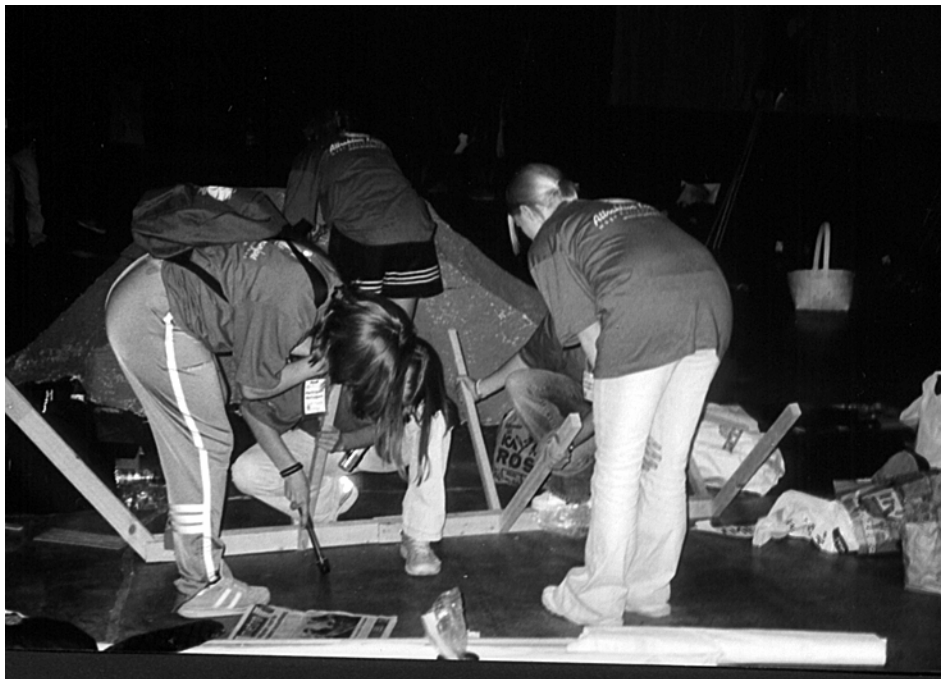

Bild 9 Barn i Globen under Framtidsskeppet. De flesta barnen arbetar på eller vid "sin själ"

Bild 10 Barn vid materialstationerna i Globen under Framtidskeppet

De olika själarna, i alla möjliga storlekar och skepnader, är utspridda mot arenans utkanter.

5.3 Barnens respons och tankar om framtiden

Barn från olika svenska grupper hänger upp flaggor, planscher och teckningar med egna texter om miljön och framtiden. Jag antar att de flesta har förberetts tidigare eftersom de hängs upp under de första byggtimmarna.

Jag delade upp dessa texter i fyra kategorier som enligt min tolkning illustrerar hur barn besvarar de pedagogiska impulserna de fått i sina skolor, grupper, samt från Globträdet och Framtidskeppet. I den här uppsatsen inkluderar jag bara några av utsagorna i varje kategori som exempel. Jag återger dem med barnens egna ord.

1. Respons på pedagogisk förmedling från de vuxna

Jag vill att de slutar såga träd för de ger oss syre
Fred och inga avgaser
Rent vatten
Barn behöver frisk luft
Det kommer att bli mindre vatten och träd
Slåss löser inga problem

2. Känslomässig respons på pedagogiska insatser – rädsla och oro

Jag vill bo hos mamma
Mat och vatten, mamma och pappa
Man kan inte dricka vatten
Människan blir ledsen
Jag vill ta med min kanin Kajsa

3. Personliga och fantasifulla inslag som respons på pedagogiska insatser

Med i framtiden vill jag ha fiskegrejer
Jag vill ha mobiltelefoner
Robotar skulle städa
Bilarna kan flyga
En tratt, när man trycker på en knapp, talar olika språk
Jag vill bli bandyspelare

4. Egna värderingar som respons på pedagogiska insatser

Alla har lika rätt till allt
Det spelar ingen roll hur man ser ut
Jag vill inte att nazisterna ska finnas
Varför kan inte alla vara vänner?

Barnens formuleringar har troligen påverkats av den förberedelse de fått innan de kom till Globen. Det handlar om månader av förberedelse, förmedlande och reflektion. Här på Globen får barnen erfara hur den ”biten” de förberett sig på kan blir del i ett större sammanhang. Det hela har ett pedagogiskt värde. Jag är dock osäker på om dessa dagbyggare i allmänhet lyckas se den slutgiltiga produkten som en enhet. Enligt mina observationer fokuserar de snarare på det lilla och har svårt att koncentrera sig på ett större perspektiv.

Bild 11 Flicka i Globen under Framtidsskeppet

På samma sätt anser jag att flickan som målar skylten "Siris Rum" i bild 11, symboliserar det som är verkligt och viktigt för henne just idag. Hennes val är enligt min mening inte någon respons på en pedagogisk insats om framtiden. Jag anser ändå inte att flickans formulering strider mot Konventionen för Barnets Rättigheter och Globträdet framtidsfilosofi. Inte heller motsäger den Korczaks nutidsperspektiv, som jag redovisar i teoriavsnittet. Man kan däremot fråga sig om flickans uttryck bör placeras i ett västerländskt värderingsmönster, där hon förmår se sig själv och en flickas rum som centrum i ett visst sammanhang (Aronsson, 1997). När Aronsson (ibid) talar om centrering av subjektet menar hon att det är en västerländsk företeelse. Barn i andra världsdelar ritar/placerar sig själva snarare som del av en grupp, i ett mera universellt sammanhang.

Bild 12 Flicka i Globen under Framtidsskeppet med skylten "Siris Rum"

Samma västerländska element hittar jag i en av informanternas teckningar om framtiden (bild 13). Hon placerar sig själv i centrum av teckningen. Hon föreställer sig själv några år äldre än vad hon är vid tecknandet. Att vara tonåring och vad det kommer att innebära är hennes personliga formulering om framtiden.

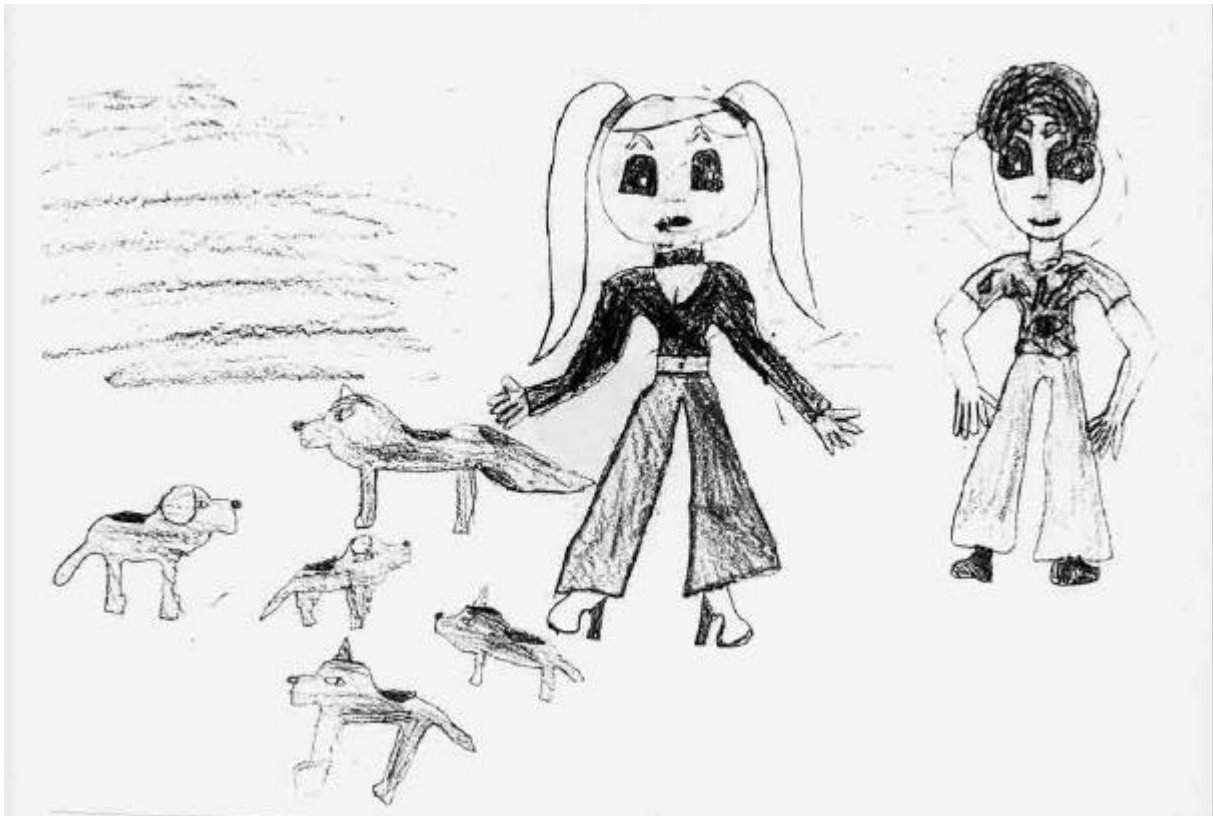

Bild 12 Barnteckning (min kollektion)

Om jag å ena sidan observerar att framtiden sedd ur ett perspektiv - som är större än det egna - sker främst som svar på en pedagogisk insats, så sker mötet mellan barn utan någon inverkan från vuxenvärlden. Jag observerar hur barn intresserar sig för varandra på ett genuint och spontant sätt. Den kreativa miljön underlättar och möjliggör mötet mellan barnen. Möte och vänskap är det som mina informanter värderar högst under Framtidsskeppet. Ett av barnen berättar om sorgen när hon skulle skiljas från sina nya vänner. Informanterna vittnar om att språket inte var något hinder i samspel med barn från andra länder. Tankar om framtiden inkluderar för ett av barnen möjligheten att träffa kompisarna från Framtidsskeppet igen, samtidigt som hon kan känna sig rädd att det kanske aldrig kommer att ske.

5.4 Nattbyggarna - ungdomar i tonårsålder

När klockan blir 20:30 lämnar "dagbyggarna" Globen för att återvända till sina logier. Innan dess uppmanas de att skriva på lappar hur de vill att "nattbyggarna" ska fortsätta med arbetet.

Syftet är att de äldre barnen samt de vuxna som erbjudit sig, ska göra det som dagbyggarna inte hunnit med eller inte förmått göra pga sin ålder. Alla meddelanden till nattbyggare som jag läser är på svenska. Även om Framtidsskeppet är ett internationellt evenemang är de flesta deltagarna från Sverige. Det handlar om 2000 barn från 45 kommuner i Sverige och 26 länder⁶. På lapparna står det exempelvis:

”Vi skulle vilja att ni formar hönsnätet som en bubbla och sen så ska ni klistra på papper som ni målar gula”.

”Hissa upp själen”.

”Hissa upp nätet men inte så högt”.

”Vi vill ha det som det är, gärna lite renare”.

”Har ni bättre förslag så förändra”

”Ställ båten på ben eller nåt sånt”

”Limma fast alla märken på båten snälla”

”Dockor, ett par ska fika + blomman på bordet, ett par ska gå i skolan”

”Vi vill ha vatten runt båten – inte riktigt vatten”

”Fågeln ska flyga”

Lapparna lämnas här och där på Globens arena, främst vid de olika ”själarna”. De flesta nattbyggarna är ungdomar som representerar de högre klasserna i de olika skolorna. Dessa tonåringar går direkt till sin egen grupps ”själ”. Andra är funktionärer som anmält sig direkt till Globträdet. En stor andel vuxna kommer in på arenan och söker barnens lappar. De flesta är lärare och beslutfattare som kommer att arbeta fram till midnatt för att sedan delta i ett särskilt möte med Globträdet anordnare.

Jag observerar att skiftet till nattbygget sker utan någon större dramatik. Dessa äldre barn rör sig målmedvetet på arenan. Oftast går de i små grupper. Jag antar att de under dagen hunnit förstå vad det hela går ut på och var materialet finns.

---

⁶ Siffrorna är tagna ur Framtidsskeppet 2002s rapport. Bilderna är i min ägo.

Bild 13 Nattbyggarna läser dagbyggarnas önskemål.

De nattbyggare jag observerar visar stor engagemang. Önskemålen på lapparna läses noggrant och verkstäderna på baksidan är i full gång under hela natten. Två vuxna män läser lappen om fågeln som ska flyga och lyckas få den att "flyga" med hjälp av skruvar, spännfjädrar och snöre.

En flicka berättar att hon upplevde det som viktigt att vara nattbyggare, att få göra saker utan vuxna omkring sig. Samma informant påstår att upplevelsen gjorde henne medveten om miljöförströelse. Numera reagerar hon starkare när hon ser "*en dokumentär*" och hon tycker att man "*ska göra någonting annat med bilar*".

Enligt min tolkning av observationerna, tar ungdomarna "nattbygget" som ett ansvar. De införlivar rollerna av "barnbeskyddare" och "problemlösare". Ett spontant initiativ av några "nattbyggare" är att skriva ner egna meddelanden, snarare frågor om barn och framtiden på runda lappar och limma dem på en plansch vid sidan om bygget. De uppmanar andra att göra likadant.

Bild 14 Nattbyggare skriver ner egna meddelande om barn och framtiden.

På dessa runda lappar står exempelvis:

"Varför svälter barn?"

"Varför får barn se när folk dör?"

"Glädjen är viktig inför framtiden"

"Varför blir barn slavar?"

"Varför dör barn?".

Jag ser vissa skillnader mellan "dagbyggarnas" och "nattbyggarnas" tillvägagångssätt på Globens arena. Hos nattbyggarna framstår ett känslösamt engagemang. De handlar i respons på den omedelbara utmaningen och det ansvar som lämnats över till dem. De blir som faddrar gentemot de yngre barnens arbete och gör uppror mot det som är fel genom att handla direkt. Dessa äldre barn visar inte samma rädsla inför det stora sammanhanget som Globen erbjuder. De rör sig fritt och drar sig mera till arenans centrum. Tidigare under dagen observerade jag hur de yngre barnen gjorde korta utflykter till de olika stationerna för att dra sig snart tillbaka till den egna "själen". Enligt min tolkning handlade dessa barn mera i respons på den pedagogiska förberedelse de fått innan de kom till Globen.

Viljan att möta andra barn är ett gemensamt drag mellan dag- och nattbyggare. En nattbyggare berättar att hon *"aldrig haft så kul"*. Att träffa jämnåriga från andra länder benämns, av samma informant, som det bästa med Framtidsskeppet. Hon berättar vidare att man inte kunde kommunicera med alla men att man kunde kramas och få kontakt ändå.

När det gäller framtiden, berättar flickan att de fina minnena skapar starka känslor och en viss oro hos henne. Under Framtidsskeppet hade hon framtidsdrömmar. Bl.a. vill hon få en chans att resa, träffa de nya vännerna igen, få uppleva Framtidsskeppet igen, och bli det hon önskar bli när hon blir vuxen. Oron uppstår när hon tänker att drömmarna kanske inte kommer att bli verklighet. Informanten säger sig vara motiverad att göra något för att förverkliga sina framtidsdrömmar, hon tar bl.a. kontakt med olika organisationer, skolor och vänner via e-post.

En annan flicka i tonårsåldern ser framtiden som ”pågående”. Hon vill tänka mera på nuet och ser framtidsdrömmar som viktiga men abstrakta. Hon säger att hon förväntar sig mera av samtiden än av framtiden. Samma informant tycker att det är de vuxnas uppgift och plikt att planera för barnens rätt och villkor.

Hos de dag- och nattbyggare jag samtalat med är tankarna om framtiden tudelade. När dessa barn tänker på framtiden i konkreta termer, berättar de om sig själva i en nära framtid, dvs inom en tidsram av 2-5 år. I dessa berättelser är barnet själv i centrum, de realistiska dragen som exempelvis klädstil, resor och yrkesval överväger vissa fantasifulla element. En informant ser fram emot att få provköra bil. En flicka ritar sig själv som stor, med realistiska drag, som hårfärgen och modekläder, i sällskap av ett lejon (se bild 15). När det gäller en fjärran framtid, dvs när man talar om världens framtid eller om många år framåt i tiden, har alla barn jag talat med svårare att tala i konkreta termer. En dagbyggare talade om livet efter detta och om himmelen. Enligt en annan informant är det de vuxna som oroar sig och tänker på framtiden, ”barnen tänker på att leka”.

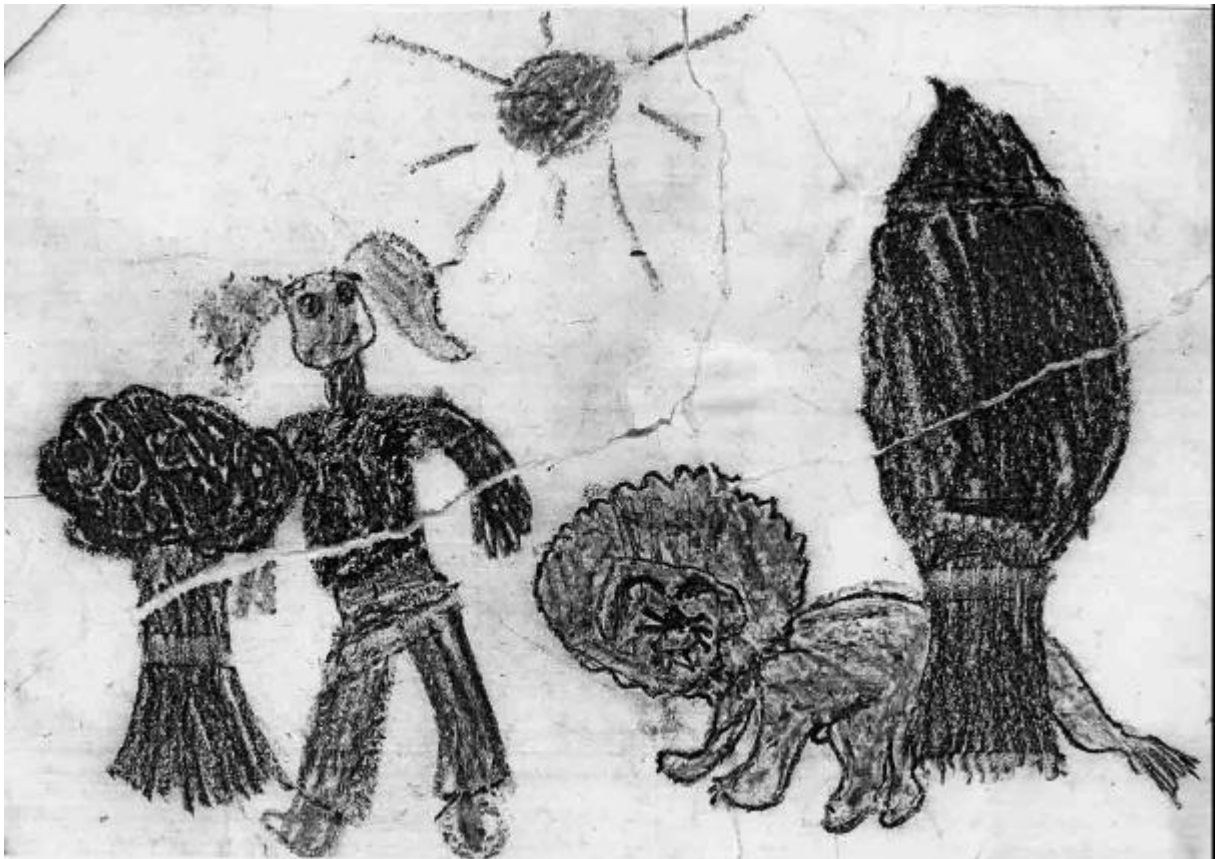

Bild 15 Barnteckning (min kollektion)

Tolkningen av mina data tyder på att barn och ungdomar inte har tankar om framtiden på samma sätt som de vuxna. Däremot visar barnen sinnesnärvaro. De tar emot impulser och ger respons på pedagogiska insatser om framtidsfrågor. Barnens respons inkluderar enligt min analys:

Inläring
Reflektion
Medvetenhet
Engagemang
Skapande och egna formuleringar
Känslor av oro och rädsla.

5.5 Vuxenkultur möter barnkultur

Det är inte förrän i början av bygget av Framtidsskeppet som de flesta vuxna drar sig tillbaka. För att inte distrahera barnen och lämna dem i fred med bygget, anordnas det något meningsfullt och intressant i form av föreläsningar, utbildning och seminarier. På detta sätt får man politiker, tjänstemän och andra vuxna involverade i projektet.

Vuxna uppmuntras att släppa de egna behoven och se världen som aktörer. Genom att delta i nattbygget får de möjligheten att bli fysiskt engagerade i barnens värld och tankar på barnens villkor. Kajsa Dahlström ser det som en träning att se bortom ens ”*lilla bit*” och att inse att det finns oändliga möjligheter för utveckling och möte med andra.

Det är inte alla vuxna som lämnar arenan när bygget förklaras öppet. Jag observerar hur dessa vuxna som väljer/måste stanna kvar förhåller sig till barnens verksamhet. Jag väljer att dela in mina observationer av vuxna på arenan i följande tre kategorier:

1. Vuxna som medhjälpare.

Bild 16 Vuxen i Globen under Framtidsskeppet

I den här kategorin ingår de vuxna som bidrar till barnens skapande genom att genomföra det som barnen själva inte kan göra, exempelvis att använda sig av den elektriska lövsågen (bild 15). Jag observerar hur en del vuxna - experter på sitt område (snickare, elektriker m.fl.) genomför det som barnen ber om utan några kommentarer eller personliga förslag.

2. Vuxna vid sidan om

Bild 17 Barn och vuxen i Globen under Framtidsskeppet

En annan grupp vuxna som finns med på arenan är där på egna villkor. De har egna projekt att genomföra. Deras närvaro påverkar inte barnens arbete i någon av mig observerbar bemärkelse.

3. Vuxna som styr

Bild 18 Vuxna i Globen under Framtidsskeppet

Jag observerar att en del lärare samt andra vuxna som kommer ner till arenan med barngrupperna tar en ledande position i arbetet med "själarna". Barnen i dessa grupper hamnar ganska direkt i utkanten. Det handlar om vuxna som vill att arbetet ska göras på ett visst sätt. De styr även om de kanske inte skulle vilja göra det. Några av dessa vuxna tar så småningom ett steg tillbaka och slutar ge direktiv till barnen. Jag tolkar det som att de kan slappna av när de anser att arbetet är igång och barnen sysselsatta enligt deras (de vuxnas) förutsättningar. Andra vuxna, nästan uteslutande lärare, är kvar långt efter att barnen har avslutat sitt arbete. Jag observerar hur en vuxen ledare arbetar hela natten för att ändra till och bygga på sin barngrupps "själ". Under natten arbetar den här ledaren alldeles ensam vid "själen".

Midnattsmöte för beslutsfattare

Vid midnatt deltar jag som observatör i ett möte för speciell inbjudna vuxna i ett av Globens annex. De närvarande är kommunledare från Sverige och andra länder, föreläsare i seminarierna, konstnärer, lärare samt andra vuxna som har en vilja att möta barns framtidsfrågor.

Under mötets första del samtalas det kring Framtidsskeppet som evenemang. Det råder en allmän känsla av tillfredställelse och entusiasm. Så småningom utvecklas diskussionen till det som någon definierar som ”*det verkliga livet*”. Framtidsskeppet anses väcka nya frågor. Som beslutsfattare tänker man på de olika problemen i samhället, på barn som tvingas handskas med droger och alkohol i sina hem. De svenska kommunledarna talar om vikten att bryta igenom den yta av välbefinnande som präglar många svenska hem och som ofta döljer ett liv av lidande för många barn. Med den inspiration man fått på Framtidsskeppet vill man skapa en känsla av ansvar och kreativitet samt utmana politikerna till flera möten med de yngre generationerna. Plattformen för möte och förändring bör inte i första hand vara Globen utan främst hemmet. Det är synd, tycker flera, att föräldrarna inte är närvarande under ett sådant evenemang.

Mötets deltagare frågar sig hur Framtidsskeppet påverkar framtiden? Som professionella letar man efter det bästa programmet och den mest effektiva metoden för att försäkra en bättre framtid för barnen. Som vuxen har man ansvaret att inspirera barnen och samtala med dem om framtiden. Man måste vara villig att lösa de befintliga problemen, eller åtminstone inte skapa några nya. Barnen kommer att möta egna hinder i sin framtid och har inget behov av att lösa våra nuvarande problem. De som deltar i gruppdiskussionen anser att Globträdet förbereder barnen att möta sin individuella samt den kollektiva framtiden. De kommer att kunna hantera problem på ett bättre sätt. Globträdet erbjuder ett nytt tillvägagångssätt. Barnen känner sig nöjda med det de åstadkommer i form av föreställningar och kreativt skapande; samtidigt får de möta andra barn och behöver inte känna sig ensamma längre. Globträdet ger både barn och vuxna hopp. I skolan fokuserar man ofta på det som är farligt och negativt. Man ska våga bryta mot det gamla och pröva nya sätt att mötas över geografiska och kulturella gränser. Dagens barn bör ges möjlighet att träffa andra med olika

livserfarenheter. Varje samhälle har problem. Man behöver inte dölja problemen för barnen men samtidigt ska man inspirera dem till förändring och förbättring. Man ska börja från den unga individen och dess skapande för att senare påverka världen i större skala. Dessa barn kommer att ta sina erfarenheter från Globen till sina hem, skolor och kommuner. För att deras upplevelser ska fortsätta växa samt påverka dem och andra bör de få stöd och möjligheter i sina hemmiljöer.

Diskussionen är levande. Jag observerar att alla deltar med intresse och är vana att uttrycka sig i offentliga sammanhang. De vuxna i mötet kopplar alltid ihop barnen med framtiden. De uttrycker oro och många obesvarade frågor.

6.Sammanfattning och diskussion

I början av min studie reflekterar jag kring den påtagliga konflikten mellan vuxenperspektiv och barnperspektiv. En konflikt som kan ses som universell och som i sig kan vara meningsfull. Utgångspunkten för den här studien är frågan om barn naturligt engagerar sig i tankar om framtiden. Att vuxna tänker på framtiden är en accepterad företeelse. Särskilt när det gäller barn i pedagogiska sammanhang riktar de vuxna sitt sikte mot framtiden. Man tenderar att se barn som morgondagens medborgare i stället för att betrakta själva barndomen som betydelsefull och meningsskapande. Barnkulturen med dess olika livserfarenheter och tolkbara villkor bör finna sin kontextuella placering i den universella kulturen. Enligt Konventionen för Barnets Rättigheter ska barn höras och synas i olika sammanhang för deras röster har betydelse i dag.

Framtidsskeppet föds ur synen att framtiden tillhör barnen. Inom organisationen vill man säkra barnens rätt till uttryck och utformande av sin egen morgondag. FN-Konvention för Barnets Rättigheter och Agenda 21 blir de ramar inom vilka Globträdet och Framtidsskeppet arbetar.

Barnen i undersökningen visar att det man i första hand uppfattar och uppskattar är inte framtiden utan de olika relationer och vänskapsband som formats under Framtidsskeppet. De ser relationer som väsentliga i sin vardag. Därmed tilltalar namnet Framtidsskeppet mera en vuxen publik än barn. Framtidsskeppet är i vilket fall som helst en mötesplats av pedagogiskt värde där barnkulturen är i fokus. Barnens formuleringar om framtiden vittnar om den förberedelse de fått innan de kom till Globen. Jag ser en skillnad i hur barn i grundskoleålder och barn i högstadie/gymnasieålder hanterar utmaningen på

Globen. Det stora sammanhanget som inte är så lätt hanterbart för de första upptas med entusiasm av de senare.

Barn tänker inte på framtiden på samma sätt som vuxna. Den föreliggande studien visar att barn i allmänhet har en framtidsuppfattning som innefattar en nära framtid, beroende på ålder och förmågan till abstrakt tänkande. När de tänker på framtiden ser barn sig själva i centrum. Tankar om framtiden innebär en blandning av realistiska och fantasifulla detaljer. Sådana tankar skapar även ängslan och oro för det okända. Däremot visar barnen i undersökningen att de är sinnesnärvarande och ger omedelbar respons på olika impulser om framtiden samt om miljöfrågor. Barnens skapande och deras mångfaldiga formuleringar på Framtidsskeppet vittnar om en medveten reflektion och respons. Vilka spår dessa insatser lämnar hos barnen är material för en ny studie.

Det är de vuxna som förblir bärare och förmedlare av framtidstro för de växande generationerna. Att lyckas hitta balansen mellan att vara bärare av framtidsutsikter och att inte undervärdera barndomen (Korczak 1998) är varje pedagogs stora utmaning. Det finns en fara, hävdar Korczak (1998) att vuxna låter sig styras av erfarenhet och rädslan för att misslyckas. Detta leder till misstänksamhet och förakt för dem som brister i erfarenhet och kunskap. För att undvika att barn ska misslyckas ställer den vuxne krav för att barn alltid ska anstränga sig och *göra sitt bästa*. Att barn visar sig leva mera i nuet är inte en brist som ska botas. Att vara bärare av framtidstro innebär inte att den vuxnes ängslan för framtiden ska förvränga dennes syn på det som är närvarande. Det är då man kan gå miste om viktiga möten och upplevelser tillsammans med barnen.

Framtidsskeppet är, enligt min analys, en pedagogisk verksamhet av betydelse för alla former av skolundervisning i hela världen. Det vill inte enbart utmana den traditionella skolgången utan även erbjuda sig som komplement. Jag kan se hur Framtidsskeppet skulle kunna anpassas som undervisningsmetod i alla skolsammanhang och ämne.

Mötet mellan barnkultur och vuxenkultur grundas på deltagande och dialog på olika plan. Barn i undersökningen vittnar om sina starka värderingar. Relationer och vänskap framstår som det som är viktigt att satsa på. Dessa barn ger sina liv mening. De vet vad som är viktigt och är beredda att ge respons på nya impulser från de vuxnas värderingssfär. De inser att livet inte alltid är lätt. Allt som de gör och upplever har betydelse för dem i dag. Det är de vuxnas uppgift att skapa eller/och möjliggöra de förutsättningarna för ett konstruktivt och utvecklande möte med barnkulturen. För detta krävs vilja och mod från de vuxnas sida samt en gränsöverskridande syn på pedagogiken.

Referenser

- Aronsson, K (1997) *Barns världar - barns bilder*. Stockholm: Natur och Kultur
- Boalt Boëthius, S (1999) "Kulturmöten vid förändringsarbete inom en behandlingsinstitution". I Qvarsell, B (red): *Pedagoger om – Kultur. Fjorton inlägg i en diskussion om kultur som pedagogisk fråga*. Rapport nr 62 i serien Forskningsrapporter från pedagogiska institutionen, Stockholms universitet.
- Brudal, P,J (1986) *Sagan och det omedvetna språket*. Norstedts
- Ehn, B & Klein, B (1994) *Från erfarenhet till text – Om kulturvetenskaplig reflexivitet* Stockholm: Carlssons Bokförlag
- Goodman, M, E (1974) *Barnkulturen: samhälle och kultur sedda med barns ögon*. Stockholm: W&W
- Gustavsson, A (2000) *Tolkning och tolkningsteori 1 – introduktion* Pedagogiska institutionen, Stockholms universitet
- James, A & Prout, A (ed.) (1997) *Constructing and Reconstructing Childhood – contemporary issues in the Sociological Study of Childhood*. RoutledgeFalmer
- Korczak, J (1998) *Barnets rätt till respekt*. Stockholm: Natur och Kultur
- Korczak, J (1992) *Hur man älskar ett barn*. Stockholm: HLS förlag
- Löfberg, A (1999) "Kulturmöten – vad är det? – en kommentar till Siv Boalt Boëthius artikel". I Qvarsell, B (red): *Pedagoger om – Kultur. Fjorton inlägg i en diskussion om kultur som pedagogisk fråga*. Rapport nr 62 i serien Forskningsrapporter från pedagogiska institutionen, Stockholms universitet.
- May, R (1994) *Modet att skapa*. Stockholm: Natur & Kultur
- Qvarsell, B (2001) *Leka, studera, arbeta – om barns och ungas verksamheter i internationell pedagogisk belysning*. Utvecklingspsykologiska seminariet, Skriftserien nr 61. Pedagogiska institutionen, Stockholms universitet
- Winnicott, S, W (1995) *Lek och verklighet*. Stockholm: Natur & Kultur
- Woodhead, M (1997) "Psychology and the Cultural Construction of Children's Needs". I James, A & Prout, A (ed.): *Constructing and Reconstructing Childhood – contemporary issues in the Sociological Study och Childhood*. RoutledgeFalmer
- Ödman, P-J (1994) *Tolkning förståelse vetande – Hermeneutik i teori och praktik*. Göteborg, Norstedts Förlag

Andra källor

Framtidsskeppet 2002, Stockholm 1-6 juni. Rapport - Draft Version

Globträdet arkiv belägen på Bergsgatan 2, Stockholm

Webbsidor

www.globetree.org (15/02/03)

För Konventionen om Barnets Rättigheter: www.bo.se/captest_bk.asp (16/05/03)